

-
- Handreiking schoolexamen
- Chinese Taal en Cultuur
vwo - Variant lang

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling



Handreiking schoolexamen Chinese Taal en Cultuur vwo – Variant lang

December 2015

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2015 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Auteurs: Daniela Fasoglio en Claire Smulders

Informatie

SLO

Afdeling: tweede fase

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 661

Internet: www.slo.nl

E-mail: tweedefase@slo.nl

AN: 3.7342.679

Inhoud

Voorwoord	5
1. Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Leeswijzer	7
2. Positie Chinese Taal en Cultuur in het vwo-curriculum	9
2.1 Positie in het curriculum	9
2.2 Studielast	9
2.3 Lesurentabel	10
2.4 Chinees ook voor havo?	10
3. Eindexamenprogramma Chinese Taal en Cultuur in het vwo	11
3.1 Samenstelling eindexamenprogramma	11
3.2 De examendomeinen	11
3.3 Chinees: een schoolexamenvak	13
4. Chinees en het Europees Referentiekader	15
4.1 ERK in een notendop	15
4.2 Voordelen en aandachtspunten van koppeling ERK met Chinees	16
4.3 HSK (Hanyu Shuiping Kaoshi)	17
4.4 EBCL project (European Benchmarking Chinese Language project)	18
4.5 ERK-streefniveaus voor Chinese Taal en Cultuur	19
5. Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) Chinees	21
5.1 Schoolexamenprogramma: wat moet en wat kan	21
5.2 Visie op het vak Chinese Taal en Cultuur	22
5.3 Het samenstellen van het PTA Chinees	23
6. Leesvaardigheid	25
6.1 Leesvaardigheid in het eindexamenprogramma	25
6.2 Op welk ERK-niveau te toetsen?	25
6.3 Wat houden de ERK-niveaus in?	26
6.4 Ontwikkeling leesvaardigheidstoets se Chinees	26
7. Luistervaardigheid	31
7.1 Luistervaardigheid en het eindexamenprogramma	31
7.2 Op welk ERK-niveau te toetsen?	31
7.3 Wat houden de ERK-niveaus in?	32
7.4 Ontwikkeling luistervaardigheidstoets se Chinees	32
8. Gespreksvaardigheid	37
8.1 Gespreksvaardigheid in het eindexamenprogramma	37
8.2 Op welk ERK-niveau te toetsen?	38
8.3 Wat houden de ERK-niveaus in?	39
8.4 Ontwikkeling spreek- en gespreksvaardigheidstoets se Chinees	40

9.	Schrijfvaardigheid	45
9.1	Schrijfvaardigheid in het eindexamenprogramma	45
9.2	Op welk ERK-niveau te toetsen?	46
9.3	Wat houden de ERK-niveaus in?	46
9.4	Ontwikkelingen schrijfvaardigheidstoets se Chinees	47
9.5	Karakterkennis	50
10.	Chinese cultuur	53
10.1	Chinese cultuur in het eindexamenprogramma	53
10.2	Subdomein E1: Chinese literatuur	53
10.3	Subdomein E2: Chinese cultuur	54
10.4	Wanneer toetsen?	55
10.5	Beoordeling en becijfering	55
11.	Onderdelen naar keuze van de school	57
11.1	Karakertoets	57
11.2	Grammatica- en vocabulairetoetsen	57
11.3	Praktische opdrachten	57
11.4	Leesdossier	58
11.5	Taalportfolio	58
11.6	Taaldorp	59
11.7	Richtlijnen voor de keuze van schooleigen onderwerpen	59
12.	Afstemming met andere vakken	61
12.1	Vakoverstijgende thema's	61
12.2	Afstemming met andere talen	62
13.	Organisatie en praktische zaken	63
13.1	Algemene zaken	63
13.2	Toetsontwikkeling en kwaliteitsborging	63
13.3	Rooster	63
13.4	De duurzaamheid van het vak	64
	Referenties	65
	Bijlage 1: Eindexamenprogramma Chinese Taal en Cultuur vwo	67
	Bijlage 2: Literatuurlijst Interculturele competentie	69
	Bijlage 3: 'Can do'-descriptor en Europees Referentiekader	71

Voorwoord

SLO biedt vakdocenten in de tweede fase havo/vwo steun bij de inrichting van het schoolexamen (se). Dit gebeurt in de vorm van handreikingen. De handreikingen bevatten suggesties en adviezen voor de inrichting van het schoolexamen en hebben een niet-voorschrijvend karakter. Er bestaan handreikingen voor alle officiële schoolvakken. Chinees wordt nu aan deze reeks toegevoegd. Aangezien Chinees voorlopig alleen met een schoolexamen wordt afgesloten, worden alle eindtermen van het eindexamenprogramma in deze handreiking uitgewerkt.

Sinds 2015 worden de handreikingen voor het schoolexamen zowel op papier als in de vorm van een website aangeboden. De digitale omgeving biedt de mogelijkheid om de informatie sneller te actualiseren en/of aan te vullen.

Ook deze handreiking is opgebouwd volgens het nieuwe concept en bestaat uit twee onderdelen: dit basisdocument en de meer uitgebreide website, te vinden op <http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>. In deze publicatie wordt regelmatig naar de website verwezen voor aanvullende informatie. De website bevat informatie over zowel de variant 'lang' als de variant 'elementair' van het vak – dit om de vergelijking tussen de twee trajecten te vergemakkelijken. Voor elk van de twee varianten is een aparte handreiking op papier geschreven. Deze publicatie heeft betrekking op de variant 'lang'.

De website van de handreiking Chinese Taal en Cultuur biedt docenten, schoolleiders en educatieve uitgeverij extra materiaal in de vorm van praktische instrumenten (zoals toetsmatrijzen en beoordelingsformulieren), voorbeelduitwerkingen van toetsopgaven, links naar relevante bronnen. Alle onderdelen kunnen afgedrukt worden en waar nodig door de docent zelf aangepast en/of aangevuld.

We hopen dat de handreiking van Chinese Taal en Cultuur een bruikbare steun voor docenten zal zijn bij het zelf vormgeven van hun schoolexamen.

Daniela Fasoglio
Leerplanontwikkelaar tweede fase / MVT
Projectleider examenpilot Chinees
SLO

Claire Smulders
Vakdidactica Chinees
ICLON – Universiteit Leiden

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In 2007 kreeg het ministerie van OCW van een viertal scholen in Delft, Den Haag, Hilversum en Leiden, het Platform Nieuwe Schooltalen, de vaksectie Chinees van Levende Talen en het Expertisecentrum mvt het verzoek Chinees toe te voegen aan de schooltalen in het Nederlandse onderwijs. Het jaar daarop kreeg SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, opdracht een voorstel te schrijven voor een leerplan Chinese Taal en Cultuur voor het vwo. Eerste stap was een verkennend onderzoek naar de ervaringen met het vak in enkele Europese landen. Volgende vraag: hoe zit het met de aansluiting bij de leerplannen en examenprogramma's van de andere officiële schooltalen in Nederland? En is er een koppeling mogelijk met de competentieniveaus van het Europees Referentiekader? Het leerplanvoorstel Chinees (Beeker, Canton & Fasoglio, 2008) werd in mei 2009 aangeboden aan het ministerie van OCW.

Het jaar daarop kreeg SLO de opdracht in een driejarige pilot na te gaan of Chinees als nieuw schoolvak levensvatbaar was in Nederland, in het bijzonder:

- of de voorgestelde eindniveaus haalbaar zijn binnen de randvoorwaarden van de schooltaal, en of zij de doelstellingen en inhoud van het vak dekken;
- of het schoolvak Chinees uitvoerbaar is onder de randvoorwaarden die op een officiële schooltaal van toepassing zijn;
- of de eindtermen, zoals beschreven in het leerplanvoorstel, toetsbaar zijn en welke vorm van examinering dan passend en praktisch realiseerbaar is in het schoolexamen.

Haalbaarheid, uitvoerbaarheid en toetsbaarheid van de verschillende domeinen en de voorgestelde eindniveaus van het examenprogramma van de beoogde nieuwe schooltaal werden in de pilot door empirisch evaluatieonderzoek beproefd.

Op basis van de pilot konden de vragen van OCW positief beantwoord worden. (Folmer, Tigelaar en Sluismans, 2013). SLO gaf OCW acht adviezen over de invoering van het nieuwe eindexamenvak Chinese Taal en Cultuur (Fasoglio & Beeker, 2013). OCW nam de adviezen over. Vanaf augustus 2015 is Chinese Taal en Cultuur een keuze-eindexamenvak in het vwo.

1.2 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 van deze publicatie gaat over de positie van het eindexamenvak Chinese Taal en Cultuur in het curriculum van het vwo. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de koppeling van de Chinese taal met de niveaus van het Europees Referentiekader.

In hoofdstuk 4 staan de eindtermen van het eindexamenprogramma. Daarna schetst hoofdstuk 5 de mogelijkheden voor het toetsen van de eindtermen in het schoolexamen. Het hoofdstuk geeft tevens richtlijnen voor de ontwikkeling van het Programma voor Toetsing en Afsluiting en voor de weging van de verschillende examenonderdelen.

De hoofdstukken 6 tot en met 10 besteden aandacht aan allerlei concrete zaken rondom het toetsen van de verschillende domeinen, zoals de constructie van de opgaven, de afname en de beoordeling.

Hoofdstuk 11 gaat over de ruimte voor scholen om eigen onderdelen toe te voegen aan wat wettelijk voorgeschreven is voor het schoolexamen.

Hoofdstuk 12 beschrijft enkele mogelijkheden voor afstemming met andere vakken. In het laatste hoofdstuk komen allerlei organisatorische zaken aan de orde rondom de afname van het schoolexamen.

Naast de officiële tekst van het eindexamenprogramma Chinese Taal en Cultuur, vindt u in een overzicht van de relevante descriptorren van het Europees Referentiekader voor het vak Chinees.

2. Positie Chinese Taal en Cultuur in het vwo-curriculum

Dit hoofdstuk beschrijft de positie van het eindexamenvak Chinese Taal en Cultuur in het curriculum van het vwo. Met Chinees wordt in deze handreiking het *Putonghua* verstaan, ook wel aangeduid als Mandarijn of Modern Standaard Chinees. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het vereenvoudigde Chinese karakterschrift, dat sinds 1957 in China officieel in gebruik is.

2.1 Positie in het curriculum

Onderbouw

In de eerste drie leerjaren van het vwo zijn twee talen naast Engels verplicht. Op de meeste scholen zijn dat Frans en Duits. Maar het mogen ook andere vreemde talen met een eindexamenprogramma zijn. Afhankelijk van het aanbod van de school kunnen dat zijn Arabisch, Chinees, Italiaans, Spaans, Russisch of Turks (inrichtingsbesluit, art. 21 lid 3). Er is geen verplichting omtrent het aantal lesuren.

Tweede fase

Ook in de tweede fase bestaat het aanbod aan moderne vreemde talen (naast verplicht Engels) uit Duits, Frans, Arabisch, Chinees, Italiaans, Spaans, Russisch en Turks. Deze talen hebben allemaal dezelfde status binnen het curriculum en kunnen binnen het gemeenschappelijk deel, dan wel als profielkeuzevak of in het vrije deel worden gekozen, afhankelijk van het aanbod van de school.

a) gemeenschappelijk deel

In het gemeenschappelijk deel moeten leerlingen van het vwo, naast Engels, een tweede moderne vreemde taal kiezen. Daarbij kiezen ze uit het aanbod van de school. Op het gymnasium wordt de tweede moderne vreemde taal vervangen door Latijn of Grieks.

b) profielvak

In de profielen Cultuur en Maatschappij (C&M) en Economie en Maatschappij (E&M) kan een moderne vreemde taal als profielkeuzevak worden gekozen.

c) vrije deel

In het vrije deel kan bij alle profielen een moderne vreemde taal als examenvak worden gekozen.

2.2 Studielast

De studielast van een moderne vreemde taal in de tweede fase van het vwo is 480 studielasturen (SLU). Een studielastuur is een tijdseenheid om aan te geven hoe zwaar het vak in het totale vakkenpakket weegt, ofwel hoeveel uren de leerling aan dat vak dient te besteden. Met studielasturen worden klokuren bedoeld en geen lesuren; alles is daarbij inbegrepen: de lessen, de tijd besteed aan huiswerk en zelfstudie, excursies etc.

2.3 Lesurentabel

Onderbouw

Er zijn voor de onderbouw geen voorschriften over het aantal uren in de verschillende leerjaren. In verband met de complexiteit van de taal wordt sterk aangeraden om niet later dan in de tweede klas met Chinees te beginnen, met twee à drie wekelijkse uren.

Tweede fase

In het algemeen gaat men ervan uit dat ongeveer $\frac{5}{8}$ van de 480 SLU uit uren bestaan. Dat betekent 360 uren van 50 minuten, verspreid over de drie leerjaren van de tweede fase, ofwel 120 uren in elk leerjaar. Met deze berekening komen we op 3 uren per week, uitgaand van 40 lesweken in een schooljaar.

Het is aan te bevelen om niet minder dan 3 uren per week voor Chinees bij alle leerjaren in te roosteren, dit gezien de complexiteit van de taal.

2.4 Chinees ook voor havo?

Havisten mogen in de tweede fase twee vakken op vwo-niveau volgen en daarin examen doen. Een vwo-vak kan echter alleen ter vervanging van het overeenkomstige havo-vak worden gevolgd en afgelegd. Aangezien er vooralsnog geen havo-curriculum voor Chinees bestaat, is deze optie momenteel niet mogelijk voor Chinees.

3. Eindexamenprogramma Chinese Taal en Cultuur in het vwo

In dit hoofdstuk worden de domeinen van het eindexamenprogramma kort toegelicht. Ze dienen allemaal getoetst en becijferd te worden voor de afsluiting van het vak.

3.1 Samenstelling eindexamenprogramma

Het eindexamenprogramma Chinese Taal en Cultuur is afgeleid van de programma's voor de overige moderne vreemde talen en bevat examendomeinen voor de receptieve (lezen en luisteren) en productieve (spreken, gesprekken voeren en schrijven) vaardigheden:

- domein A (leesvaardigheid), B (kijk- en luistervaardigheid) en C (gespreksvaardigheid) zijn integraal overgenomen uit het eindexamenprogramma mvt havo/vwo;
- in de twee subdomeinen van domein D (schrijfvaardigheid) zijn aanvullende specificaties opgenomen voor respectievelijk het handmatig schrijven van karakters en het gebruik van computersoftware.

Daarnaast bevat het eindexamenprogramma Chinees een domein Cultuur (domein E), onderverdeeld in een subdomein literatuur (uit het eindexamenprogramma moderne vreemde talen havo/vwo) en een subdomein cultuur (overgenomen uit de examenprogramma's Fries en Papiamentu).

Voor elke moderne vreemde taal waarvoor dat van toepassing is, bestaat één eindexamenprogramma voor zowel de variant 'lang' als de variant elementair. De domeinen zijn globaal beschreven; dat wil zeggen dat ze geen indicatie geven van het beheersingsniveau dat leerlingen zouden moeten bereiken. Vanzelfsprekend hebben de examens voor de variant 'lang' en voor de variant elementair niet dezelfde moeilijkheidsgraad. In deze handreiking zijn de domeinen nader uitgewerkt in de niveaus die voor de lange variant haalbaar worden geacht.

Voor de officiële tekst van het eindexamenprogramma Chinese Taal en Cultuur, zie bijlage 1.

3.2 De examendomeinen

De examendomeinen A t/m D betreffen de eindtermen voor de vier taalvaardigheden. Deze zijn als volgt omschreven:

Domein A: Leesvaardigheid

1. De kandidaat kan:
 - aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
 - de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
 - de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
 - relaties tussen delen van een tekst aangeven;
 - conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Domein B: Kijk- en luistervaardigheid

2. De kandidaat kan:

- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de spreker(s);
- anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek;
- aantekeningen maken als strategie om een tekst aan te pakken.

Domein C: Gespreksvaardigheid

3. Subdomein C1: Gesprekken voeren

De kandidaat kan:

- adequaat reageren in sociale contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- uitdrukking geven aan gevoelens;
- zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden;
- strategieën toepassen om een gesprek gaande te houden.

4. Subdomein C2: Spreken

De kandidaat kan verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden.

Domein D: Schrijfvaardigheid

5. Subdomein D1: Handmatig

De kandidaat kan *met gebruik van handmatig geschreven karakters*:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden.

6. Subdomein D2: Digitaal

De kandidaat kan met behulp van een *Chinese elektronische tekstverwerker* en (elektronisch) naslagmateriaal:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden.

Domein E: Chinese cultuur

7. Subdomein E1: Chinese literatuur

De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met ten minste drie literaire werken.

8. Subdomein E2: Chinese cultuur

De kandidaat kan:

- (door middel van voorbeelden) een overzicht geven van uiteenlopende Chinese cultuuruitingen;
- beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn ervaringen met enkele Chinese cultuuruitingen.

3.3 Chinees: een schoolexamenvak

In tegenstelling tot de overige moderne vreemde talen (met uitzondering van Italiaans) kent het examenvak Chinese Taal en Cultuur geen centraal examen. Dit betekent dat alle domeinen van het eindexamenprogramma in het schoolexamen dienen te worden getoetst. In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op de ontwikkeling van een programma van poetsing en afsluiting (PTA) voor Chinees.

4. Chinees en het Europees Referentiekader

Dit hoofdstuk geeft een korte toelichting op de structuur van het Europees Referentiekader (Council of Europe, 2001) en gaat vervolgens in op de voordelen en aandachtspunten bij de koppeling van de Chinese taal aan de taalcompetentieniveaus van het ERK. De concretisering van een dergelijke koppeling zijn nader onderzocht in het internationale project *European Benchmarking Chinese Language* (EBCL Project Team, 2012). Ook de internationale examens van het *Hanyu Shuiping Kaoshi* (HANBAN Confucius Headquarters, 2012) zijn inmiddels voorzien van een ERK-niveau.

4.1 ERK in een notendop

Iedereen die in Europa les geeft in een moderne vreemde taal, heeft ongetwijfeld gehoord van het Europees Referentiekader (ERK), de Nederlandse benaming voor het Common European Framework of Reference (CEFR, ook de afkorting CEF wordt gebruikt). Het ERK is een systeem van niveau-omschrijvingen voor de moderne vreemde talen, dat een gemeenschappelijke basis verschaft voor de uitwerking van leerplanrichtlijnen, lesprogramma's, leermaterialen en examens in heel Europa. Op deze manier wordt het makkelijker om behaalde kwalificaties overal in Europa met elkaar te vergelijken, wat de mobiliteit in Europa ten goede komt.

Het ERK beschrijft welke taalprestaties bij een bepaald taalbeheersingsniveau horen, met betrekking tot zowel de inhoud (in termen van taalhandelingen in sociale contexten) als de kwaliteit (in termen van grammaticale correctheid, woordenschatbeheersing, uitspraak, spelling etc).

Het ERK onderscheidt zes stadia van taalbeheersingsniveaus. Deze worden nader uitgewerkt in beschrijvingen van wat men kan in de betreffende taal. De beschrijvingen zijn omschreven in descriptoren, de zogenaamde 'can do'-beschrijvingen (in het Engels: can do-statements). De zes niveaus zijn in het volgende schema samengevat:

A Basisgebruiker / A1 Breakthrough \ A2 Waystage	B Onafhankelijke gebruiker / B1 Threshold \ B2 Vantage	C Vaardige gebruiker / C1 Effective Proficiency \ C2 Mastery
--	--	--

Voor het eerste niveau (A1) is slechts beginnerskennis vereist bij zeer concrete situaties en vertrouwde contexten. Vervolgens klimt het niveau op tot C2, dat een moeiteloze taalbeheersing beschrijft, ongeacht complexiteit, register en impliciete betekenissen.

Het ERK gaat uit van vijf vaardigheden:

- luisteren;
- lezen;
- gesprekken voeren (of gesproken interactie);
- spreken (of gesproken productie, denk aan monologen en presentaties);
- schrijven.

Dit zijn ook de vaardigheden die in de eindexamens van de moderne vreemde talen in Nederland worden getoetst.

Elke vaardigheid wordt in het ERK nader uitgewerkt in een aantal subcategorieën of subvaardigheden, die verschillende taalactiviteiten beschrijven. Bij leesvaardigheid zijn dat bijvoorbeeld het lezen van correspondentie, het oriënterend lezen, het lezen om informatie op te doen en het lezen van instructies.

Het ERK onderscheidt ook vier zogenaamde domeinen: verschillende aandachtsgebieden in het sociale leven waarbinnen communicatieve situaties plaatsvinden. Dat zijn:

- het dagelijks leven (persoonlijk domein): situaties waarmee je als privépersoon te maken hebt. Denk aan een hobby, de contacten met familie en vrienden of het lezen voor eigen plezier.
- de publieke sector (publiek domein): situaties waarin je handelt als lid van de samenleving, bijvoorbeeld in een restaurant, aan een loket, bij de contacten met bedrijven of andere instellingen.
- werk (professioneel domein): alle werkgerelateerde situaties, inclusief een bijbaan.
- opleiding (educatief domein): alle situaties die betrekking hebben op school en opleiding.

Voor de docenten Chinees die zich meer in het Europees Referentiekader willen verdiepen, verwijzen we naar de website www.erk.nl.

ERK in het Nederlandse talenonderwijs

De examenprogramma's moderne vreemde talen (MVT) vmbo, havo en vwo zijn in 2007 gekoppeld aan de niveaus van taalvaardigheid van het ERK. Voor de vaardigheden die alleen in het schoolexamen worden getoetst, zijn in de handreikingen van SLO ERK-streefniveaus geformuleerd (SLO, 2007).

De descriptoren van het ERK zijn uitgewerkt in voorbeelden van concrete situaties in de publicatie Taalprofielen, die in 2015 een grondige herziening heeft ondergaan (Fasoglio, de Jong, Trimbos, Tuin & Beeker, 2015). De handreikingen Chinees maken gebruik van de descriptoren van het ERK zoals door de Taalunie in 2008 in het Nederlands vertaald (Council of Europe, 2008) en van hun uitwerkingen in Taalprofielen 2015.

4.2 Voordelen en aandachtspunten van koppeling ERK met Chinees

Ook de streefniveaus voor Chinees zijn in deze handreiking uitgewerkt in ERK-niveaus. De koppeling van het eindexamenprogramma Chinees aan de niveaus van het ERK gebeurt in steeds meer Europese landen, zoals Frankrijk (Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche, Direction générale de l'enseignement scolaire, 2006) en Duitsland (Fachverband Chinesisch, 2007).

Wat zijn de voordelen van een koppeling met het ERK?

- een vergelijkbare status met die van de andere officiële schooltalen.
- de mogelijkheid voor zowel leerlingen als docenten om concreet inzicht te krijgen in wat je in het Chinees kunt aan het einde van je schoolcarrière op het voortgezet onderwijs.
- de mogelijkheid om het Nederlandse curriculum voor Chinees te vergelijken met dat van andere Europese landen. Immers, de koppeling aan de Europese taalniveaus geeft een indicatie van het bereikte taalniveau die in heel Europa begrepen wordt.
- het benadrukken van het functionele karakter van woordenschat en grammatica in een communicatieve setting.
- het stimuleren van het levensecht leren: de 'can do'-descriptor beschrijven situaties die leerlingen in het normale leven kunnen tegenkomen; door ze na te bootsen in een communicatieve aanpak wordt het leerproces een stuk realistischer.

Het Europees Referentiekader is niet ontwikkeld vanuit een taalspecifiek perspectief. De beschrijvingen van de competentieniveaus lenen zich daarom in principe voor alle moderne vreemde talen. Bij de koppeling van het Chinees met het ERK zijn er echter enkele aandachtspunten.

De schalen van het ERK die betrekking hebben op het inzetten van strategieën bij lezen en schrijven, bijvoorbeeld, dekken onvolledig de specifieke strategieën die nodig zijn bij het begrijpen en het produceren van Chinese teksten. Denk hierbij aan het inzetten van de kennis van radicalen om de betekenis van woorden of afzonderlijke karakters af te leiden. Onnauwkeurigheid in de uitspraak, in het specifiek bij het gebruik van de tonen, kan eerder dan bij een verkeerde uitspraak in een westerse taal leiden tot misverstanden en onbegrip. De omschrijvingen van de ERK-schaal voor grammaticale correctheid houden geen rekening met specifieke kenmerken van de structuur van de Chinese taal, waar bijvoorbeeld de woordvolgorde van essentieel belang is door het ontbreken van vervoegingen van werkwoorden en naamvallen.

Bij het beoordelen van taalniveaus Chinees zal rekening moeten worden gehouden met deze kanttekeningen.

4.3 HSK (Hanyu Shuiping Kaoshi)

Mondiaal maken sommige onderwijsinstellingen voor het inschatten van het Chinese competentieniveau van leerlingen gebruik van de zogenaamde HSK-examens. Deze gestandaardiseerde examens van de Chinese taal worden op zes niveaus afgenomen onder auspiciën van het Bureau van de Internationale Raad voor de Chinese Taal (Hanban) en zijn gebaseerd op vijf taalcompetentieniveaus, zoals vastgesteld in het Internationaal Curriculum voor Chinees Taalonderwijs (ICCTO) (Xu Lin, Hanban, *Internationaal Curriculum voor Chinees Taalonderwijs*, 2010).

Hanban stelt dat het ICCTO zich laat leiden door taal- en communicatiekundige principes, voortkomend uit (Chinese) binnen- en buitenlandse onderwijservaring van het Chinees. De HSK-niveaus 1 tot en met 6 worden daarbij gelijk gesteld aan de niveaus A1 tot en met C2 van het ERK (Xu Lin, Hanban, *Chinese Proficiency Test Syllabus Speaking*, 2010). In verscheidene Europese studies naar de vergelijkbaarheid van de twee systemen is toch enige terughoudendheid te bemerken ten aanzien van deze koppeling

Het Fachverband Chinesisch (2010) vat de bezwaren als volgt samen:

1. De woordenschat vereist voor het behalen van het ERK A1-niveau zou voor alle buitenlandse talen geschat kunnen worden op ongeveer 500 woorden, voor A2 op ongeveer 1.000 woorden en voor B1 op ongeveer 2.000 woorden. Deze woorden zijn niet specifiek vastgesteld. Het HSK suggereert echter met zijn vooraf wél vastgestelde lijst van vereist vocabulaire voor ieder niveau slechts een derde van het aantal woorden: voor HSK 1 150 woorden, HSK 2 300 woorden en voor HSK 3 600 woorden.
2. Volgens verzamelde data stelt Hanban dat het ERK B2-niveau (HSK 4) reeds na 2 jaar behaald zou kunnen worden met een studiebelasting van 2-4 uur les per week (160-320 uur). Het Fachverband Chinesisch stelt dat zelfs voor Europese talen deze geringe studiebelasting verre van realistisch is. Reeds in 2005 concludeerde het Fachverband dat voor het behalen van Chinese spreek- en schrijfvaardigheid op B2-niveau tussen de 1200 en 1600 uur aan instructie vereist is (exclusief zelfstudie).
3. Voor het behalen van de ERK-competentieniveaus dienen taalvaardigheden op een veel breder vlak ontwikkeld te worden.

Ter aanvulling op deze bevindingen van het Fachverband Chinesisch dient tevens gewezen te worden op de manier van toetsen in het HSK. In het algemeen kan men stellen dat het HSK niet toetst op het inzetten van interactieve taalhandelingen, maar eerder op het beheersen van taalmiddelen (vocabulaire en grammatica). Bovendien wordt in het HSK 1 en 2 ook niet getoetst op actieve of passieve beheersing van het karakterschrift.

4.4 EBCL project (European Benchmarking Chinese Language project)

In hoeverre is het mogelijk de Chinese taal, die zowel in taalkundig als sociocultureel opzicht sterk verschilt van Europese talen, te koppelen aan het ERK? In 2010 werd in het kader van het *Lifelong Learning Programme* van de Europese Unie het zogenaamde *European Benchmarking Chinese Language* (EBCL) project gelanceerd (SOAS, University of London, 2013). Een consortium van vooraanstaande universitaire instituten in Europa, gespecialiseerd in taaldidactiek en Chinese didactiek, onderzocht welke specifieke taaleigenschappen het Chinees onderscheidt van de Europese talen en hoe hiermee om te gaan bij een koppeling met het ERK.

Het merendeel van de Europese middelbare scholieren bevindt zich op het niveau van een beginnend taalgebruiker. Daarom heeft het team van experts zich gefocust op een invulling van de ERK-niveaus A1 en A2. De experts van EBCL zijn ervan overtuigd dat het ERK toepasbaar is op het Chinees in termen van communicatieve taalhandelingen, maar zij menen ook dat de unieke Chinese taaleigenschappen, en dan met name het gebruik van het karakterschrift, noodzakelijke aanpassingen aan het onderwijs en de toetsing vereisen. Naast een aanpassing van de globale omschrijvingen en 'can do'-descriptoren voor spreek- en schrijfvaardigheid, is een van de belangrijkste uitkomsten van dit project een gedetailleerde invulling voor de orthografische beheersing van het Chinese schrift.

Het omvangrijke eindrapport van het project (SOAS, 2013) behelst een uitgebreide en zeer gedetailleerde opsomming en invulling van 'can do'-descriptoren op de niveaus A1.1, A1.2, A2.1 en A2.2, ondersteund door zeven bijlagen gericht op thema's, taalfuncties (bijvoorbeeld sociale interactie en conventies, interactie op het gebied van emoties en gevoelens, maar ook het gebruik van productieve compensatiestrategieën), verplichte en aan te raden karakters en lexicale items voor schrijf- en spreekvaardigheid. De experts benadrukken daarbij dat de door hen voorgestelde invulling niet uitputtend is.

Voor docenten is deze lijst een waardevolle en nuttige referentiebron bij het inrichten van een eigen lesprogramma.

4.5 ERK-streefniveaus voor Chinese Taal en Cultuur

In het advies dat op basis van de uitkomsten van de examenpilot Chinees 2010-13 (Fasoglio & Beeker, 2013) is aangeboden aan het Ministerie van OCW, zijn de volgende ERK-niveaus als minimaal haalbaar gesteld voor Chinees:

leesvaardigheid	luistervaardigheid	gespreksvaardigheid	schrijfvaardigheid handgeschreven	schrijfvaardigheid met gebruik van pc
A2	A2	A2	A1	A2

Onder optimale onderwijscondities (zowel in didactisch als in roostertechnisch perspectief) of in het geval van zeer getalenteerde en gemotiveerde leerlingen kan naar hogere beheersingsniveaus worden gestreefd. Denk aan:

Leesvaardigheid: B1
Schrijfvaardigheid – handgeschreven: A2

In de hoofdstukken die specifiek ingaan op de verschillende vaardigheden, wordt nader uitgelegd wat deze niveaus concreet inhouden voor Chinees.

5. Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) Chinees

Het schoolvak Chinese Taal en Cultuur is een eindexamenvak dat met een schoolexamen wordt afgesloten. De verschillende onderdelen van het schoolexamen (hierna: se) worden afgenomen om vast te stellen of de doelen van het vak behaald zijn. Se-toetsen worden beoordeeld met een cijfer, het gemiddelde van alle se-cijfers vormt vervolgens het eindcijfer voor Chinees dat in de cijferlijst van het einddiploma opgenomen wordt.

Alle vaksecties dienen een programma van toetsing en afsluiting (PTA) op te stellen: daarin staat alle belangrijke informatie over de toetsen die voor het betreffende vak als onderdeel van het se worden afgenomen. In dit hoofdstuk leest u hoe u een goed doordacht PTA voor Chinees kunt samenstellen.

5.1 Schoolexamenprogramma: wat moet en wat kan

Het eindexamen Chinees bestaat uitsluitend uit het schoolexamen, terwijl de overige moderne vreemde talen ook een Centraal Examen kennen. Dat betekent dat voor Chinees *alle* domeinen van het eindexamenprogramma in het se getoetst *moeten* worden.

Deze handreiking geeft suggesties en adviezen voor de inrichting van het schoolexamen. Die hebben geen voorschrijvend karakter. Scholen hebben veel vrijheid gekregen bij het inrichten van het schoolexamenprogramma. Dit houdt in dat de vaksectie Chinees, samen met de schoolleiding, een aantal keuzes moet maken en verantwoorden.

Wat moet?

Alle domeinen van het eindexamenprogramma zijn verplichte onderdelen van het se. Dat zijn:

- a) leesvaardigheid;
- b) kijk- en luistervaardigheid;
- c) gespreksvaardigheid: beide subdomeinen (gesprekken voeren en spreken) dienen getoetst en becijferd te worden;
- d) schrijfvaardigheid: ook hier dienen beide subdomeinen (handmatig schrijven en schrijven met gebruik van pc) getoetst en becijferd te worden;
- e) Chinese cultuur: zowel subdomein Literaire ontwikkeling (aan de hand van een leeslijst) als Chinese cultuur dienen getoetst en becijferd te worden.

Dit betekent dat deze onderdelen allemaal een plek moeten krijgen in het PTA.

Wat mag / kan?

Vorm, inhoud, aantal en weging van de schoolexamenonderdelen zijn een beslissing van de school/vaksectie.

De school mag ook zelf beslissen op welke momenten in het schooljaar de toetsen plaatsvinden.

Daarnaast mag de vaksectie Chinees:

- individuele kandidaten eigen onderwerpen laten kiezen;
- schooleigen toetsen in het PTA opnemen, bijvoorbeeld een karakertoets, grammatica of vocabulaire;
- andere toetsvormen opnemen en becijferen dan een mondelinge of schriftelijke toets, bijvoorbeeld:
 - een taalportfolio;
 - een theaterproject;
 - een praktische opdracht;
 - een leesdossier;
 - een uitwisselingsproject.

Hierover meer in hoofdstuk 11, *Onderdelen naar keuze van de school*.

5.2 Visie op het vak Chinese Taal en Cultuur

Visie op het vak

Om uw lesplan te ontwikkelen en het PTA op te stellen moet helder en expliciet zijn wat u met het vak Chinees wilt bereiken. De visie op het vak bepaalt namelijk het formuleren van de doelstellingen. Het behalen van die doelstellingen wordt vervolgens in het PTA getoetst.

In de examenpilot Chinees 2010-2013 zijn waarden en onderwijsdoelen van het examenvak Chinese Taal en Cultuur geformuleerd (Folmer e.a., 2013). Deze zijn ook de basis geweest voor de ontwikkeling van het vak en van het eindexamenprogramma.

Uitgangspunten waren:

- Door de steeds belangrijkere rol van China is het van belang dat leerlingen al op jonge leeftijd ervaring opdoen met de Chinese cultuur.
- Leerlingen worden door het vak Chinese Taal en Cultuur gestimuleerd een open houding te ontwikkelen ten opzichte van een taal en een cultuur die ver afstaan van die van henzelf. Daardoor zijn zij beter in staat de taal en de cultuur van China te begrijpen.
- Het leren van Chinees vraagt veel doorzettingsvermogen; dit wordt uiteindelijk beloond met het behalen van beheersingsniveaus die het mogelijk maken zich in China en met sprekers van het Mandarijn in dagelijkse situaties te redden.
- Het leren van het Mandarijn stimuleert het nadenken over de relatie tussen de taal en het denken, omdat de Chinese taal begrippen anders ordent dan wij vanuit de Westerse cultuur gewend zijn. Hierdoor leren leerlingen de eigen taal en cultuur ook beter begrijpen.

Schoolvisie

De invoering van het examenvak Chinees moet passen bij de visie van de school op onderwijs en leren. Aspecten die daarbij een rol spelen, zijn bijvoorbeeld het zich profileren op het gebied van internationalisering of van 21e eeuwse vaardigheden. Daar past kennis van de Chinese taal en cultuur goed bij.

De visie en het beleid van de school hebben gevolgen voor de inrichting van het schoolexamenprogramma. Als een school bijvoorbeeld als vast onderdeel van het curriculum internationalisering en uitwisselingen heeft, zou dit zichtbaar moeten zijn in de keuze voor schooleigen onderwerpen (zie hoofdstuk 12).

Hieronder enkele vragen die de vaksectie Chinees zou moeten beantwoorden vóór het opstellen van het PTA.

- Wat zijn de speerpunten van de school? Hebben ze gevolgen voor de inrichting van het schoolexamenprogramma Chinees? Hoe kunnen de speerpunten van de school erin worden verwerkt?
- Heeft de school een duidelijke visie op de plaats van de moderne vreemde talen in het curriculum? Denk bijvoorbeeld aan: aandacht voor globalisering, hanteren van het doeltaal-voertaal principe, talenaanbod, behalen van internationale certificaten voor de talen. Hoe komen deze aspecten terug in het PTA Chinees (en dus ook in het lesprogramma)?
- Is er in het beleidsplan van de school sprake van een duidelijke visie op het belang van schoolbrede invoering van het ERK? Heeft dat gevolgen voor de inrichting van het schoolexamenprogramma? Denk bijvoorbeeld aan het vermelden van de ERK-niveaus in het PTA of in het schooldiploma of het waarborgen van het ERK-niveau van de schoolexamens.
- Is er op uw school een schoolbreed toetsbeleid geformuleerd? Bijvoorbeeld: ligt het aantal toetsen per periode vast, zijn bepalingen opgenomen over het meetellen van rapportcijfers uit de voorexamenklassen, mogen de resultaten van internationale taalcertificaten worden meegenomen in het eindcijfer?

5.3 Het samenstellen van het PTA Chinees

Hieronder treft u enkele vragen die u als checklist kunt gebruiken bij het samenstellen van het PTA Chinees.

CHECKLIST BIJ HET SAMENSTELLEN VAN HET PTA CHINEES	
1.	Is er een schoolbreed toetsbeleid?
2.	Hebt u kennisgenomen van de tekst van het examenprogramma Chinees, de handreiking en de uitkomsten van de examenpilot 2010-2013?
3.	Hebt u toetsen voor alle domeinen en subdomeinen van het examenprogramma in het PTA opgenomen?
4.	Worden de relevante ERK-niveaus in het PTA Chinees expliciet vermeld? Hoe zit het bij de andere talen op uw school?
5.	Heeft u ervoor gezorgd dat het PTA niet met een overdreven hoeveelheid toetsen wordt overladen?
6.	Voor welk percentage tellen de cijfers voor de verschillende domeinen en subdomeinen mee voor het eindcijfer Chinees?
7.	Heeft u besloten gebruik te maken van de keuzevrijheid om schooleigen onderdelen op te nemen?

8. Indien ja, welke?
9. Indien ja, zijn het schooleigen onderwerpen die alle leerlingen aangeboden krijgen? Of is er een gedifferentieerd aanbod?
10. Voor welk percentage tellen de cijfers voor de schooleigen onderwerpen mee voor het eindcijfer Chinees?
11. Wat zijn de argumenten voor uw beslissingen over de weging van de verschillende onderdelen in het se?
12. Heeft u voor een evenwichtige weging van alle onderdelen gezorgd?
13. Komt het totaal van alle wegingen uit op 100%?
14. In welke leerjaren neemt u de verschillende onderdelen van het se af? Wat zijn de redenen?

Spreiding

Het is mogelijk de se-toetsen over meerdere leerjaren te spreiden. Soms is dat zelfs noodzakelijk. Denk daarbij wel aan het feit dat het eindexamen zoveel mogelijk de taalbeheersing van de leerling aan het eind van het vwo moet vaststellen. Dat kan alleen in het laatste leerjaar worden gemeten. Als er door praktische overwegingen of door het schoolbeleid ook se-toetsen in het voorexamenjaar moeten worden afgenomen, laat ze dan voor een klein percentage meetellen. Deze aanbeveling geldt niet voor literatuur en cultuur, die eventueel ook in het voorexamenjaar kunnen worden afgesloten.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Het PTA*:

- blauwdruk PTA
- voorbeeldmatige uitwerkingen

6. Leesvaardigheid

In dit hoofdstuk treft u een gedetailleerde beschrijving van de inhoud en het niveau van het eindexamen leesvaardigheid. Tevens krijgt u tips aangereikt voor het ontwerpen en afnemen van het examen.

6.1 Leesvaardigheid in het eindexamenprogramma

Leesvaardigheid wordt in het eindexamenprogramma opgenomen in Domein A. De officiële tekst van dit domein luidt:

Domein A: Leesvaardigheid

1. De kandidaat kan:
 - aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
 - de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
 - de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
 - relaties tussen delen van een tekst aangeven;
 - conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

De formulering van het domein kan hulp bieden bij de constructie van de toetsvragen. Het zegt echter niets over de moeilijkheidsgraad van de teksten. De koppeling met het ERK (zie hoofdstuk 4) biedt hier inzicht in.

Het vak Chinees kent geen centraal examen. Leesvaardigheid wordt bij Chinees in het schoolexamen getoetst.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Leesvaardigheid*:

- voorbeelden van toetsvragen

6.2 Op welk ERK-niveau te toetsen?

Voor het vaststellen van het streefniveau leesvaardigheid Chinees gebruiken we de resultaten van de eindmeting van de examenpilot 2010-13 (Fasoglio & Beeker, 2013):

Eindmeting leesvaardigheid Examenpilot Chinees <i>Lange variant</i>	
% goed gemaakte vragen (excl. near-natives) op de A2-toets	75,1%

De toets die voor deze meting is gebruikt bestond uit 17 opgaven (tekst + vragen) met 42 vragen in totaal. Het niveau van de opgaven werd door een internationaal panel ingeschat op ong. 30% B1 en 70% A2 (Beeker, Corda, Fasoglio, Jianghui-Baardman, Lin, Liu-Chau, Smulders & Vuong, 2013).

Uit deze gegevens kunnen we stellen dat het A2-niveau voor leesvaardigheid ruimschoots haalbaar is. Onder optimale onderwijscondities (zowel in didactisch als in roostertechnisch perspectief), of in het geval van zeer getalenteerde en gemotiveerde leerlingen kan naar B1 worden gestreefd.

variant lang	overwegend A2-opgaven met een aantal B1-opgaven (als indicatie: 30%)
--------------	--

6.3 Wat houden de ERK-niveaus in?

In het volgende schema staan de algemene beschrijvingen van de relevante ERK-niveaus leesvaardigheid voor Chinees.

A2	Ik kan zeer korte, eenvoudige teksten lezen. Ik kan specifieke voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, folders, menu's en dienstregelingen en ik kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.
B1	Ik kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit hoogfrequente, alledaagse of aan mijn werk gerelateerde taal. Ik kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Leesvaardigheid*:

- kenmerken van de teksten
- leesstrategieën
- 'can do' - descriptorren met concrete illustraties

6.4 Ontwikkeling leesvaardigheidstoets se Chinees

In het eindexamenjaar moet de leesvaardigheid van de leerlingen in het schoolexamen getoetst worden. Leerlingen moeten daarmee laten zien welk niveau leesvaardigheid Chinees ze bereikt hebben. De ontwikkeling van de toets is een taak van de vaksectie Chinees van de school, wel of niet in samenwerking met docenten van andere scholen. Hieronder leest u hoe u het ontwikkelen van een toets kunt aanpakken.

Raadpleeg voor meer informatie ook hoofdstuk 8 van de publicatie *Toetsen en beoordelen met het ERK* (van Til, Beeker, Fasoglio & Trimbos, 2011).

Geschikte teksten

De eerste stap is het zoeken van teksten op het ERK-niveau of de ERK-niveaus waarvoor de toets is bedoeld. Om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de 'can do' - descriptors en de domeinen van het ERK, is het aan te raden om een toetsmatrijs te gebruiken.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie Leesvaardigheid:

- toetsmatrijsen leesvaardigheid A2 en B1
- tips voor het gebruiken van een toetsmatrijs

1. Kies de geschikte toetsmatrijs voor de toets die u gaat ontwikkelen. Het kan eventueel ook een zelf samengestelde toetsmatrijs zijn met 'can do' - descriptors op meerdere niveaus, of met toegevoegde 'can do' – descriptors uit de tekst van het ERK.
2. Bedenk hoeveel opgaven de toets moet bevatten en ga op zoek naar teksten die bij de verschillende 'can do' – descriptors aansluiten. Zet de titels van de geselecteerde teksten in de toetsmatrijs, zorg daarbij voor zoveel mogelijk spreiding ook tussen de domeinen, hoewel domein Werk minder relevant is voor de doelgroep en dus waarschijnlijk ook minder aan de orde zal komen.
3. Houd bij de selectie van de teksten rekening met de volgende richtlijnen:

Kenmerken van de leesteksten

- | |
|---|
| - authentiek of semi-authentiek |
| - goed gestructureerd |
| - bij voorkeur ondersteund door beeld en layout |
| - aansprekend voor de doelgroep |
| - lengte: kort voor A2; bij B1 kunnen teksten ook langer zijn |

Vraagstelling

Over het algemeen geldt: hoe meer toetsitems er zijn, hoe beter het niveau van de leerling in kaart kan worden gebracht. Voor het schoolexamen leesvaardigheid is het aan te raden de toets uit 40-45 vragen te laten bestaan, bij een totaal van zo'n 15-20 teksten.

Het ERK-niveau wordt bij leesvaardigheid bepaald door een combinatie van tekst en vragen. De tekst van het eindexamenprogramma geeft al richtlijnen over waarover de vragen zouden kunnen gaan, namelijk:

- welke informatie is relevant in de tekst, gegeven een vaststaande behoefte (bijvoorbeeld: je zoekt het goedkoopste tarief, waar vind je deze informatie);
- wat is de hoofdgedachte van een tekst, of van een tekstgedeelte;
- wat wordt met belangrijke zinsdelen, zinnen of alinea's in de tekst bedoeld;
- welke relatie is er tussen delen van een tekst (is bijvoorbeeld een zin de illustratie van de vorige zin, of een tegenstelling);
- wat zijn de conclusies van de auteur.

Bij de constructie van de vragen, houd rekening met de volgende richtlijnen:

Kenmerken van de vragen bij de toets leesvaardigheid

- Beslis in welke taal de vragen worden gesteld. Als ze in het Chinees worden gesteld, zorg dat het antwoord niet in de vraag staat, en dat het taalgebruik van de vraag niet moeilijker is dan het taalniveau van de leerlingen.
- Voorkom vragen naar de vertaling van woorden.
- Voorkom vragen over één enkel woord.
- Stel zoveel mogelijk functionele vragen, beginnend met wat, waarom, welke, hoe etc...
- Gebruik verschillende vraagsoorten, waarbij ook enkele open vragen.
- LET OP: het vinden van de antwoorden in de tekst moet mogelijk zijn met de karakterkennis die van een vwo-6 leerling verwacht mag worden. Meer informatie over de karakterkennis van leerlingen is te vinden in paragraaf 9.5 van deze handreiking.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Leesvaardigheid*:

- voorbeelden van vraagsoorten

Constructieteam

De ontwikkeling van een leesvaardigheidstoets zou nooit het werk van een enkeling moeten zijn, omdat één persoon, zeker bij de ontwikkeling van een toets voor de receptieve vaardigheden, vaak iets over het hoofd ziet. Het bespreken van opgaven met collega's leidt vaak tot aanscherpingen en verbeteringen. Een toetsopgave door een andere collega laten maken, kan het opsporen van constructiefouten in de vraag makkelijker maken.

Antwoordblad, scores en becijfering

Bij de toets leesvaardigheid moet ook een antwoordblad worden gemaakt, waarin de juiste antwoorden en het maximale aantal punten per vraag worden aangegeven. Bij een open vraag moet uit het antwoordblad duidelijk blijken wat als goed antwoord wordt gerekend, en wat eventueel met de helft van het maximale aantal punten wordt beloond.

De scores moeten vervolgens worden omgezet in een cijfer.

De afname

De duur van de toets leesvaardigheid is vanzelfsprekend afhankelijk van het aantal opgaven.

Een redelijke omvang zal zeker een blokuur van 100 minuten in beslag nemen.

Ook moet worden besloten of hulpmiddelen zoals woordenlijsten of (elektronische) woordenboeken wél of niet toegestaan zijn. Deze beslissing kan afhankelijk zijn van het schoolbeleid en van wat er bij de overige talen gedaan wordt. Bij erkende ERK-certificaten voor Engels, Duits en Frans, zoals de Cambridge-certificaten, die van het Goethe Institut of DELF scolaire, zijn tijdens de afname geen hulpmiddelen toegestaan.

Toetsevaluatie

Het zal zeer waarschijnlijk niet mogelijk zijn de gehele schoolexamentoets te pre-testen. Indien de vaksectie Chinees van plan is de toets te hergebruiken, is het sterk aan te raden de toets na de eerste afname te evalueren en de opdrachten die minder goed hebben gefunctioneerd, te herzien. Oorzaken voor het minder functioneren van een opgave voor leesvaardigheid kunnen zijn:

- opdracht te makkelijk (iedereen had het goed) of te moeilijk (iedereen had het fout);
- vraag onduidelijk geformuleerd;
- meeruidige afleiders bij meerkeuzevragen;
- meerdere juiste antwoorden mogelijk bij meerkeuzevragen.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Leesvaardigheid*:

- voorbeeldopgaven A2 en B1

7. Luistervaardigheid

In dit hoofdstuk vindt u een gedetailleerde beschrijving van de inhoud en het niveau van het eindexamen luistervaardigheid. Tevens krijgt u tips aangereikt voor het ontwerpen en afnemen van het examen.

7.1 Luistervaardigheid en het eindexamenprogramma

Luistervaardigheid wordt in het eindexamenprogramma opgenomen in Domein B. De officiële tekst van dit domein luidt:

Domein B: Luistervaardigheid

2. De kandidaat kan:

- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de spreker(s);
- anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek;
- aantekeningen maken als strategie om een tekst aan te pakken.

De formulering van het domein kan hulp bieden bij de constructie van de toetsvragen. Deze formulering zegt echter niets over de moeilijkheidsgraad van de luisterteksten. De koppeling met het ERK biedt hier inzicht in.

Luistervaardigheid wordt bij alle moderne vreemde talen, en dus ook bij Chinees in het schoolexamen getoetst.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Luistervaardigheid*:

- informatie over toetsvragen

7.2 Op welk ERK-niveau te toetsen?

Voor het vaststellen van het streefniveau luistervaardigheid Chinees gebruiken we de resultaten van de eindmeting van de examenpilot 2010-13 (Fasoglio & Beeker, 2013):

Eindmeting luistervaardigheid Examenpilot Chinees <i>Lange variant</i>	
% goed gemaakte vragen (excl. near-natives) op de A2-toets	67,6%

De toets die voor deze meting is gebruikt, bestond uit 11 opgaven (= tekst + vragen) met 43 vragen in totaal. Het niveau van de opgaven werd door een internationaal panel ingeschat op minstens A2; bij 7 van de 11 opgaven vond 30% tot 50% van het panel dat een B1 nodig was om de opgave goed te maken (Beeker et al., 2013).

Uit deze gegevens kunnen we de volgende niveau-indicaties stellen voor de constructie van de toets luistervaardigheid Chinees:

variant lang	overwegend A2-opgaven, eventueel aangevuld met enkele B1-opgaven
--------------	--

7.3 Wat houden de ERK-niveaus in?

In het volgende schema staan de algemene beschrijvingen van de relevante ERK-niveaus luistervaardigheid voor Chinees.

A2	Ik kan zinnen en de meest frequente woorden begrijpen die betrekking hebben op gebieden die van direct persoonlijk belang zijn (bijvoorbeeld zeer eenvoudige informatie over mezelf en mijn familie, winkelen, plaatselijke omgeving, werk). Ik kan de belangrijkste punten uit korte, duidelijke eenvoudige berichten en aankondigingen halen.
B1	Ik kan de hoofdpunten begrijpen wanneer in duidelijk uitgesproken standaardtaal wordt gesproken over vertrouwde zaken die ik regelmatig tegenkom op mijn werk, school, vrije tijd enz. Ik kan de hoofdpunten van veel radio- of tv-programma's over actuele zaken of over onderwerpen van persoonlijk of beroepsmatig belang begrijpen, wanneer er betrekkelijk langzaam en duidelijk gesproken wordt.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Luistervaardigheid*:

- kenmerken van de teksten
- luisterstrategieën
- 'can do' - descriptoren met concrete illustraties

7.4 Ontwikkeling luistervaardigheidstoets se Chinees

In het eindexamenjaar moet de luistervaardigheid van de leerlingen in het schoolexamen getoetst worden. Leerlingen moeten daarmee laten zien welk niveau luistervaardigheid Chinees ze bereikt hebben. De ontwikkeling van de toets is net als bij leesvaardigheid een taak van de vaksectie Chinees van de school, wel of niet in samenwerking met docenten van andere scholen.

Raadpleeg voor meer informatie ook hoofdstuk 8 van de publicatie *Toetsen en beoordelen met het ERK* (van Til e.a., 2011).

Toetsmatrijs en omvang van de toets

Om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de 'can do'-descriptoren en de domeinen van het ERK, is het aan te raden om een toetsmatrijs te gebruiken.

Kies de geschikte toetsmatrijs voor de toets die u gaat ontwikkelen. Het kan eventueel ook een zelf samengestelde toetsmatrijs zijn, bijvoorbeeld met 'can do'-descriptoren op meerdere ERK-niveaus. Bedenk hoeveel opgaven de toets moet bevatten.

Over het algemeen geldt: hoe meer vragen er zijn, hoe beter het niveau van de leerling in kaart gebracht kan worden. Voor het schoolexamen luistervaardigheid is het aan te raden om de toets uit ongeveer 40 vragen te laten bestaan bij een totaal van zo'n 10-15 audio- en/of videofragmenten.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie Luistervaardigheid:

- toetsmatrijsen luistervaardigheid A2 en B1
- tips voor het maken van een toetsmatrijs

Audio- en videofragmenten

Ga op zoek naar audio- of videofragmenten die aansluiten bij de verschillende 'can do'-descriptoren van het ERK-niveau of de ERK-niveaus waarvoor de toets is bedoeld. Houd daarbij rekening met het volgende:

- Het vinden van geschikte fragmenten voor een luistertoets is een zeer tijdrovende bezigheid: hoe lager het beheersingsniveau, des te moeilijker het vinden van authentieke teksten die door de leerlingen begrepen kunnen worden, aangezien het spreektempo vaak te hoog is en het woordgebruik te complex.
- Als op internet geen geschikt materiaal te vinden is, kan het zelf schrijven van het script een alternatief zijn; het kan een bewerking van een authentieke tekst zijn of een compleet zelf ontworpen tekst (zoals bijvoorbeeld een dialoog).
- Let daarbij op: het maken van eigen audio-fragmenten van voldoende kwaliteit vergt erg veel tijd en middelen! Goede audio-opnames maken is een omslachtige operatie - denk aan het vinden van geschikte stemmen, het beschikken over opname-apparatuur van voldoende kwaliteit, het opnemen van achtergrondgeluiden.
- Eigen video's maken kan nog lastiger zijn, want er moet ook een goede mise-en-scène zijn.
- Houd bij het gebruik van authentiek materiaal rekening met copyrights, in het bijzonder als de toets niet alleen voor intern gebruik is.
- Authentieke of semi-authentieke situaties filmen tijdens een verblijf in China is ook een optie. Het filmen van geschikte inhoud en taalgebruik kan wel lastig te realiseren zijn.

Enkele criteria voor de selectie van de fragmenten:

Kenmerken van de luisterteksten
- authentiek of semi-authentiek.
- eenvoudig taalgebruik, (hoog)frequente woorden, geen lange zinnen - vooral bij A2.
- goed gearticuleerde standaardtaal, voldoende pauzes tussen zinnen. Langzaam tempo bij A2, bij B1 is het spreektempo normaal.
- korte teksten (iets langer bij B1).
- redundantie in het geven van informatie.
- indien mogelijk is video-ondersteuning wenselijk. Het visuele element kan deels ondervangen worden door het opnemen van een afbeelding in de toets bij de omschrijving van de opgave.

Tijdens de fase van selectie van fragmenten en ontwikkeling van de vragen is het aan te raden om de opgaven telkens in de toetsmatrijs te zetten, zodat het meteen zichtbaar is of er voldoende spreiding is tussen de 'can do' - descriptors en de domeinen. Domein Werk is minder relevant voor de doelgroep en zal dus zeer waarschijnlijk ook veel minder aan de orde komen.

Toetsvragen

Het niveau van de opgave wordt bepaald door de combinatie van tekst en vraag (of vragen). Bij een lastig fragment kan een makkelijke vraag worden gesteld, of een vraag waarvoor slechts enkele informatie uit de tekst begrepen hoeft te worden.

De tekst van het eindexamenprogramma geeft al richtlijnen over waarover de vragen zouden kunnen gaan, namelijk:

- welke informatie in de tekst relevant is, gegeven een vaststaande behoefte (bijvoorbeeld: je wilt weten of het mooi weer is in het weekend en je luistert of kijkt naar het weerbericht);
- wat de hoofdgedachte van een tekst is, of van een tekstgedeelte (bijvoorbeeld, waar gaat een nieuwsbericht over);
- wat de intenties, opvattingen of gevoelens van de spreker zijn (bijvoorbeeld, met welk doel belt iemand, of wat is de reactie van iemand op een bericht);
- wat is het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek (bijvoorbeeld: welke afspraken worden gemaakt aan het eind van een sollicitatiegesprek).

Bij de constructie van de vragen, houd rekening met de volgende richtlijnen:

Kenmerken van de vragen bij de toets luistervaardigheid

- Beslis in welke taal de vragen worden gesteld. Als ze in de doeltaal worden gesteld (wat voor Chinees op A2 misschien niet erg voor de hand ligt), zorg dat het antwoord niet in de vraag staat, en dat het taalgebruik van de vraag niet moeilijker is dan het taalniveau van de leerlingen.
- Voorkom vragen waarvoor meerdere juiste antwoorden zijn.
- Voorkom vragen waarvoor het antwoord niet helder genoeg is in het fragment. Dit lijkt vanzelfsprekend, maar bij de toetsafname blijkt dat soms wel het geval te zijn.
- Stel zoveel mogelijk functionele vragen, beginnend met, waarom, welke, hoe etc...
- Gebruik verschillende vraagsoorten, waarbij ook enkele open vragen.
- Beslis of het fragment 1 of 2 keer afgespeeld wordt. Bij de tweede keer kan een langer fragment eventueel worden opgesplitst in delen, zodat de leerling telkens de bijbehorende vraag/vragen kan beantwoorden.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Luistervaardigheid*:

➤ voorbeelden van vraagsoorten

Constructieteam

De ontwikkeling van een luistervaardigheidstoets zou nooit het werk van een enkeling moeten zijn, omdat één persoon, zeker bij de ontwikkeling van een toets voor de receptieve vaardigheden, vaak iets over het hoofd ziet. Het bespreken van opgaven met collega's leidt vaak tot aanscherpingen en verbeteringen. Toetsvragen door een andere collega laten beantwoorden, kan het opsporen van constructiefouten in de vraag makkelijker maken.

Antwoordblad, scores en becijfering

Bij de toets luistervaardigheid moet ook het antwoordblad worden gemaakt. In het antwoordblad:

- worden de juiste antwoorden en het maximale aantal punten per vraag aangegeven;
- wordt aangegeven wat bij een open vraag als goed antwoord wordt gerekend;
- wordt aangegeven hoeveel punten een langer antwoord of het antwoord op een moeilijkere vraag krijgt;
- wordt omschreven wat bij open vragen met een deel van het maximale aantal punten wordt beloond.

De scores moeten vervolgens worden omgezet in een cijfer.

De afname

De duur van de toets luistervaardigheid is vanzelfsprekend afhankelijk van het aantal opgaven. Een redelijke omvang zal ongeveer 50 minuten in beslag nemen. Voor een soepel verloop van de afname, let op het volgende:

- Check de audio- en/of videoapparatuur van tevoren in het lokaal waar de toetsafname plaatsvindt.
- Voorkom rumoer en inloop tijdens de afname.
- Raad leerlingen aan om aantekeningen te maken tijdens het luisteren. Met name bij langere fragmenten is dit zeer handig. Het is goed om dit van te voren ook met de leerlingen te oefenen.

Toetsevaluatie

Het zal zeer waarschijnlijk niet mogelijk zijn de gehele schoolexamentoets te pre-testen. Indien de vaksectie Chinees van plan is de toets te hergebruiken, is het sterk aan te raden de toets na de eerste afname te evalueren en de opdrachten te herzien die minder goed hebben gefunctioneerd. Oorzaken voor het minder functioneren van een opgave voor luistervaardigheid kunnen zijn:

- de opdracht was te makkelijk (iedereen had het goed);
- de opdracht was te moeilijk (iedereen had het fout);
- de vraag was onduidelijk geformuleerd;
- er was sprake van meerduidige afleiders bij meerkeuzevragen;
- er bleken meerdere juiste antwoorden mogelijk te zijn bij meerkeuzevragen;
- de kwaliteit van de audio was onvoldoende.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Luistervaardigheid*:

➤ voorbeeldopgaven A2 en B1

8. Gespreksvaardigheid

In dit hoofdstuk vindt u een gedetailleerde beschrijving van de inhoud en het niveau van het eindexamen gespreksvaardigheid. Tevens krijgt u tips aangereikt voor het ontwerpen en afnemen van het examen.

8.1 Gespreksvaardigheid in het eindexamenprogramma

Gespreksvaardigheid wordt in het eindexamenprogramma opgenomen in Domein C, waarin nog een onderscheid gemaakt wordt tussen de twee subdomeinen C1 en C2. De officiële tekst van deze subdomeinen luidt:

Domein C: Gespreksvaardigheid

Subdomein C1: Gesprekken voeren

De kandidaat kan:

- adequaat reageren in sociale contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- uitdrukking geven aan gevoelens;
- zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden;
- strategieën toepassen om een gesprek gaande te houden.

Met 'adequaat reageren in sociale contacten' wordt bedoeld dat de uitingen zowel bij de inhoud als bij de context van het gesprek passen, en dat ze aansluiten bij doel en onderwerp van het gesprek.

'Adequaat reageren in sociale contacten' houdt ook in dat de kandidaat

- op een juiste manier gesprekken kan beginnen en afsluiten (bijvoorbeeld: 你好, 谢谢你, 再见!);
- op een beleefde manier mensen kan aanspreken (bijvoorbeeld: het gebruik van 您 in plaats van 你, het gebruik van uitdrukkingen als 请问您, 对不起, 不好意思, 谢谢您);

Omschrijvingen in de eindterm als 'informatie vragen en verstrekken' kunnen betrekking hebben op

- feitelijke informatie waarover de kandidaat beschikt;
- informatie die de gesprekspartner kan geven als daarom gevraagd wordt.

Bij standpunten en argumenten verwoorden kan gedacht worden aan

- een mening die een kandidaat heeft over een bepaald onderwerp (bijvoorbeeld met gebruik van de uitdrukkingen 我觉得, 我感觉);
- uitdrukkingen als 不行!, 我不同意.

Bij gespreksvaardigheid kan men bij 'strategieën toepassen' bijvoorbeeld denken aan

- vragen om verheldering als men iets niet begrijpt, eventueel met behulp van een gebaar (bijvoorbeeld: 对不起, 我听不懂, 请您再说一遍);
- aangeven wat hij of zij bedoelt door het aan te wijzen (请给我这个);
- communicatie in stand houden door
 - o om aandacht te vragen (请问您...);
 - o te zeggen dat hij of zij iets in het gesprek niet kan volgen (对不起, 我听不懂);
 - o te vragen om een langzamer spreektempo (请您满一点儿说).
- gebruikmaken van 'fillers', zoals '那, 就是, 'ehm';
- de betekenis van een niet passend woord met gebaren verduidelijken;
- redelijk gebruik maken van een overkoepelend begrip ('水果' voor '桔子');
- een woord uit een andere taal, bijvoorbeeld Engels 'verbuitenlandsen' en om bevestiging vragen.

Subdomein C2: Spreken

De kandidaat kan verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden.

Onder 'adequaat presenteren' kan worden verstaan:

- het in staat zijn gepast taalgebruik toe te passen bij het onderwerp en de situatie;
- de opdracht uitvoeren zoals deze bedoeld is, en de opdracht op een aantrekkelijk wijze presenteren.

Gebruik van audiovisuele hulpmiddelen als bijvoorbeeld Power Point verhogen de aantrekkelijkheid.

'Met het oog op doel en publiek' heeft betrekking op de afstemming van de presentatie op het publiek waarvoor deze is bedoeld. In de schoolse context, bijvoorbeeld, betreft het hier vaak medeleerlingen, leraren of uitwisselingsstudenten. Ander publiek is ook denkbaar, bijvoorbeeld een groep Chinese toeristen aan wie volgens de opdracht iets over bijvoorbeeld Amsterdam verteld moet worden.

8.2 Op welk ERK-niveau te toetsen?

Voor het vaststellen van het streefniveau gespreksvaardigheid Chinees gebruiken we de resultaten van de eindmeting van de examenpilot 2010-13 (Fasoglio & Beeker, 2013):

Eindmeting gespreksvaardigheid Examenpilot Chinees A2 <i>Lange variant</i>	
% goed gemaakte vragen (excl. near-natives)	63,2%

De A2-toets die voor deze meting gebruikt werd, bestond uit 7 opgaven: 2 voor spreekvaardigheid en 5 voor gespreksvaardigheid (Beeker e.a., 2013).

Op grond van deze meting is daarom in principe de volgende minimum niveau-indicatie aan te bevelen voor de constructie van de toets gespreksvaardigheid Chinees:

variant lang	A2
--------------	----

8.3 Wat houden de ERK-niveaus in?

In het volgende schema staat de algemene beschrijving van het relevante ERK-niveau gespreksvaardigheid voor Chinees.

Omdat 'gesprekken voeren' en 'spreken' aparte subdomeinen zijn, dienen beiden apart getoetst én becijferd te worden.

Gesprekken voeren: beheersingsniveau

A2	Kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie over vertrouwde onderwerpen en activiteiten betreffen. Kan zeer korte sociale gesprekken aan, alhoewel hij/zij gewoonlijk niet voldoende begrijpt om het gesprek zelfstandig gaande te houden.
----	---

Het ERK onderscheidt vijf gespreksactiviteiten:

1. informele gesprekken (bijvoorbeeld informele conversatie, informele discussie)
2. formele discussies en bijeenkomsten (bijvoorbeeld werk- of stageoverleg)
3. doelgerichte samenwerking (bijvoorbeeld het maken van afspraken over taakverdeling)
4. zaken regelen (bijvoorbeeld in een winkel, bij een reisbureau)
5. informatie uitwisselen (bijvoorbeeld een vraaggesprek of het geven van aanwijzingen)

Deze gespreksactiviteiten worden in communicatieve situaties gehouden. De leerling voert tijdens het examen een gesprek met één of meerdere gesprekspartners; deze rol wordt door de docent gespeeld, of eventueel door de docent en een medeleerling. Afwisselend fungeert de leerling als spreker en luisteraar om zo het gesprek op te bouwen en gaande te houden. Daarbij worden allerlei strategieën ingezet, zoals receptieve en productieve compensatiestrategieën. Afhankelijk van de gesprekspartner kan het taalgebruik informeel of formeel zijn.

In een schoolexamen gespreksvaardigheid Chinees op A2-niveau zullen formele bijeenkomsten en formeel taalgebruik waarschijnlijk niet voorkomen.

Spreken: beheersingsniveau

A2	Kan een reeks uitdrukkingen en zinnen gebruiken om in eenvoudige bewoordingen familie en andere mensen, leefomstandigheden, opleiding en huidige of meest recente baan te beschrijven.
----	--

Het ERK onderscheidt drie spreekactiviteiten:

1. monologen;
2. openbare mededelingen;
3. een publiek toespreken.

Anders dan bij de vaardigheid gesprekken voeren, produceert de leerling een voorbereide tekst voor een of meerdere luisteraars, die verder niet reageren. Denk aan mededelingen, een publieke toespraak, een spreekbeurt of een presentatie.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Gespreksvaardigheid*:

- kenmerken van taalgebruik horend bij dit specifieke ERK-niveau
- 'can do'- descriptoren met enkele daarbij passende situaties en concrete voorbeelden van toetsopgaven

8.4 Ontwikkeling spreek- en gespreksvaardigheidstoets se Chinees

De ontwikkeling van de toets is een taak van de vaksectie Chinees van de school, wel of niet in samenwerking met docenten van andere scholen. Hier leest u hoe u het kunt aanpakken. Raadpleeg voor meer informatie ook hoofdstukken 5, 6 en 7 van de publicatie *Toetsen en beoordelen met het ERK* (van Til e.a., 2011).

Toetsmatrizen

Bepaal of u gespreksvaardigheid en spreekvaardigheid apart wilt toetsen of niet. Kiest voor combineren in één toets, let er dan wel op dat u aan de twee onderdelen twee aparte cijfers geeft. Bepaal hierna hoeveel en welk soort gespreks- en/of spreekopdrachten u voor de toets wilt maken. U kunt zich hiervoor baseren op een zogenaamde toetsmatrijs.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Gespreksvaardigheid*:

- toetsmatrijs spreek- en gespreksvaardigheid A2
- tips voor het maken van een toetsmatrijs

Situaties en opdrachten

Maak bij elke spreek- of gespreksopdracht een situatiebeschrijving. Houd deze zo kort en bondig mogelijk. De situatiebeschrijving geeft informatie over de context en de rol van de gesprekspartners of het publiek waarvoor de leerling spreekt. Dit is van belang omdat de leerlingen hun taalgebruik hierop moeten afstemmen. Tegen een Chinese gastmoeder of toekomstige werkgever spreek je op een andere manier en in een ander register worden dan tegen klasgenoten of een marktkoopman.

Situaties waaraan u kunt denken voor gesprekken voeren:

- het kennismakingsgesprek in een gastgezin;
- kleren kopen op de markt;
- uit eten gaan in een (fastfood)restaurant;
- een telefonische afspraak maken met een toekomstige werkgever;
- hulp vragen aan een buschauffeur over de route;
- etc...

Voor de spreekopdrachten kunt u denken aan:

- een welkomstspeech voor Chinese uitwisselingsstudenten;
- een afscheidsspeech aan het eind van een verblijf in China;
- een presentatie over de eigen school;
- etc...



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Gespreksvaardigheid*:

- passende situatie bij de betreffende 'can do'- descriptoren
- enkele concrete voorbeelden van toetsopgaven

Houd bij de formulering van de situatie en opdrachten rekening met de volgende kenmerken:

Kenmerken van een opdracht

- levensechte situaties, aansprekend voor de doelgroep
- bij voorkeur ondersteuning met objecten (zoals kleren, telefoon, klok, menu's)
- functioneel en communicatief taalgebruik (geen vertaalopdracht)
- een concreet doel (zoals het maken van een afspraak, het vinden van een plaats, het bestellen van een menu)

Rode draad

U kunt ervoor kiezen om de opdrachten met daarin beschreven situaties los van elkaar en zonder onderling verband te formuleren. Een mooi alternatief is om een rode draad te bedenken tussen de verschillende opdrachten, waarbij de situaties elkaar in een chronologische volgorde opvolgen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan een maand uit het leven van een buitenlandse student in China, waarin de student zich moet redden in situaties zoals: een telefonische afspraak maken met een school waar de student wil gaan werken, hulp vragen aan een buschauffeur over de route op weg naar de school, een uitgebreid kennismakingsgesprek voeren met een collega, boodschappen doen, een tafel reserveren voor een etentje met collega's, een afscheidsspeech voor de collega's aan het einde van het verblijf in China.

Situatieomschrijving en instructietaal

Schrijf instructies voor de leerlingen. Formuleer deze bondig en het liefst puntsgewijs. De instructies en situatiebeschrijving kunnen zowel in het Nederlands als in de doeltaal geschreven worden.

Als de doeltaal wordt gebruikt, houd dan het taalgebruik eenvoudig om te voorkomen dat het begrijpen van de opdracht een obstakel vormt.

Het gebruik van het Nederlands heeft als voordeel dat er geen vocabulaire wordt weggegeven. Het nadeel is dat het al gauw kan leiden tot vertaalopdrachten. Zorg daarom voor voldoende openheid in de opdracht. In plaats van een opsomming van punten, kan ook gedacht worden aan visuele input: afbeeldingen, foto's, plattegronden enz.

Realia

Het inleven in een situatie door de leerling gaat vaak natuurlijker met ondersteuning van enkele eenvoudige materialen, zoals 'namaak' geld, een menukaart, kleren of een telefoon. Zorg ervoor dat deze aanwezig zijn tijdens het examen, indien de situatie daarom vraagt.

Instructies voor de docent

Schrijf gedetailleerde instructies voor de gesprekspartner-docent. Hiermee voorkomt u dat een onderdeel in de uitvoering van de opdracht wordt vergeten. Een nuttig hulpmiddel hierbij is een zogenaamd *interlocutor's framework*: een voorbeelduitwerking van het gesprek. U kunt er meerdere alternatieven van vraagstelling en antwoorden opnemen, onder andere op basis van de reacties van de leerling.

Door het gebruik van een *interlocutor's framework* bent u zeker dat:

- u niets vergeet;
- u dezelfde vragen aan alle leerlingen stelt;
- daardoor bij de beoordeling de prestaties van uw leerlingen makkelijker met elkaar kunt vergelijken.

Opgaveboekje

Maak een instructieboekje met alle opdrachten voor de leerling, waarin per opdracht naast de situatie de instructies voor de spreek-/gespreksoopdrachten beschreven worden. De docent krijgt een identiek boekje waarin de *interlocutor's frameworks* zijn toegevoegd.

Uittesten

Test, indien mogelijk, de toets van tevoren uit met bijvoorbeeld een collega of iemand met een vergelijkbaar taalniveau. Op deze manier kunt u inschatten of de tijd voorzien voor de toets overeenstemt met de realiteit, of het beoordelingsformulier helder en volledig geformuleerd is en of het niveau van de toetsonderdelen niet te hoog of juist te laag is. Als iets niet werkt zoals verwacht, hebt u vóór de daadwerkelijke afname nog de tijd om het bij te stellen.

De afname

Aanbevolen duur van de toets: 20-25 minuten (afhankelijk van het aantal opgaven).

Vorbereidingstijd: ongeveer 10 minuten voor de afname.

Vorbereiding: de leerling krijgt de gelegenheid de opgaven te lezen en aantekeningen te maken die hij of zij mee mag nemen in de vorm van sleutelwoorden, niet van hele zinnen.

Leg op de voorbereidingstafel: pen, kladpapier, opgaveboekje.

Hulpmiddelen: geen hulpmiddelen toegestaan, dus bijvoorbeeld geen leergang, woordenlijsten, (elektronische) woordenboeken, mobieltje.

Enkele tips voor een betrouwbare toetsafname en voor optimale afnamecondities:

Vóór de afname:

- Zorg dat er voldoende tijd is ingeruimd voor het afnemen van de mondelingen. Reserveer per leerling ongeveer 20-25 minuten.
- Reserveer een andere ruimte naast die waar de mondelinge examens worden afgenomen. De kandidaten kunnen daar hun mondeling voorbereiden. Zorg voor surveillance in de voorbereidingsruimte. Leg daar ook kladpapier en een pen klaar ter ondersteuning bij de voorbereiding. Let er wel op dat aantekeningen niet achtergelaten worden, maar meegenomen worden naar de plek van de toetsafname.
- Laat het benodigde aantal opgaveboekjes kopiëren (plus reserve). Leg een opgaveboekje op de voorbereidingstafel en minstens één op de plek van de afname.
- Leg alle objecten die een rol spelen in de gesprekjes klaar, zoals klok, geld, kleren of menukaart. Houd er wel rekening mee dat deze objecten geen directe aanwijzingen geven van het te gebruiken vocabulaire.
- Lees het docentenboekje ruim van tevoren om goed voorbereid te zijn op uw rol in de toets.

- Spreek vooraf met de leerlingen de volgorde af waarin ze aan de beurt zijn en de tijd waarop ze zich bij de voorbereidingstafel moeten melden. Hang eventueel een rooster op, waarop staat hoe laat iedereen aan de beurt is.
- Zorg ervoor dat de toets rustig kan worden afgenomen. Voorkom rumoer en inloop. Hang eventueel een bordje op de deur.

Tijdens de afname:

voor het onderdeel spreekvaardigheid:

- Luister naar de leerling, grijp niet in en verbeter niets.

voor het onderdeel gespreksvaardigheid:

- Geef de leerling bij elke opdracht eerst even de tijd om te lezen waar het gesprek zich afspeelt en wat hij/zij moet doen.
- Sla bij de afname geen vraag over.
- Herhaal een vraag of een uiting met andere woorden als de leerling aangeeft dat hij of zij het niet begrijpt.
- Bied hulp als de leerling niet uit zijn woorden komt. Doe dit uitsluitend in de doeltaal.
- Waak er tegelijkertijd voor dat de afname goed doorloopt. Als de leerling na een hulp poging nog steeds niet begrijpt wat van hem/haar verwacht wordt of iets niet onder woorden weet te brengen, ga dan door naar het volgende onderdeel.
- Spreek geen Nederlands, zelfs niet als de leerling binnenkomt of als de toets klaar is.

Opname

Het is voor de betrouwbaarheid van de beoordeling aan te raden om digitale (video) opnames te maken, ze later te beluisteren (bekijken) en dan pas het beoordelingsformulier in te vullen. Een bijkomend voordeel hiervan is niet alleen dat de docent zich beter kan concentreren op zijn/haar rol als gesprekspartner, maar ook dat een tweede beoordelaar niet per se aanwezig hoeft te zijn bij de toetsafname. Om de opname aan de naam van de leerling te koppelen kan de docent bij aanvang van de toets de leerling vragen hoe hij/zij heet (naam én achternaam). Dit korte gesprekje kan tevens als ijsbreker dienen.

Beoordeling en becijfering

Voor het beoordelen van gespreksvaardigheid is het maken van een beoordelingsmodel belangrijk. Dat kost tijd. Ontwikkel het beoordelingsmodel het liefst samen met collega's, al dan niet van uw eigen school. Voer het sectiebreed in, waarbij specifieke inhoudelijke criteria per toets kunnen worden aangepast.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Gespreksvaardigheid*:

- beoordelingscriteria en ontwikkeling van een beoordelingsmodel

Toetsevaluatie

Indien de vaksectie Chinees van plan is de toets te hergebruiken, is het sterk aan te raden de toets na de afname te evalueren en de opdrachten die minder goed hebben gefunctioneerd, te herzien. Mogelijke problemen: de instructies waren voor de leerling niet duidelijk genoeg, ze hebben de leerling niet voldoende aangezet tot spreken of ze gaven te veel aanwijzingen over wat de leerling moest zeggen.

Andere problemen kunnen zich voordoen op het niveau van de beoordelingsformulieren, als de interpretatie van de beoordelingscriteria niet eenduidig bleek te zijn.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Gespreksvaardigheid*:

- voorbeeldopgaven gespreksvaardigheid en spreekvaardigheid op A2-niveau

9. Schrijfvaardigheid

In dit hoofdstuk vindt u een gedetailleerde beschrijving van de inhoud en het niveau van het eindexamen schrijfvaardigheid. Tevens krijgt u tips aangereikt voor het ontwerpen en afnemen van het examen.

9.1 Schrijfvaardigheid in het eindexamenprogramma

Schrijfvaardigheid wordt in het eindexamenprogramma opgenomen in Domein D. Het domein is in twee globale eindtermen onderverdeeld.

Domein D: Schrijfvaardigheid

Subdomein D1: Handmatig

De kandidaat kan met gebruik van handmatig geschreven karakters:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden

Subdomein D2: Digitaal

De kandidaat kan met behulp van een Chinese elektronische tekstverwerker en (elektronisch) naslagmateriaal:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden.

Met 'adequaat' wordt bedoeld dat het taalgebruik bij de situatie past. Denk daarbij aan de juiste aanhef (bijvoorbeeld 丽丽好! voor vrienden tegenover 尊敬的 女士先生们 voor formele contacten) of afsluiting van een brief (再见! voor vrienden tegenover 祝好 voor formele contacten).

Met 'schriftelijke contacten' kunnen verschillende teksttypes bedoeld zijn, zoals e-mails, aantekeningen, sms-berichten, formulieren, chats, blogs of vrije teksten.

Voor 'doeltaalgebruikers' geldt dat Chinees zowel hun moedertaal als een vreemde taal kan zijn.

De informatie kan betrekking hebben op verschillende onderwerpen die relevant zijn voor het niveau dat wordt getoetst.

Het 'doel' is afhankelijk van de situatie. Een tekst kan geschreven worden om informatie te krijgen, om te overtuigen, te klagen, eigen mening of gevoelens te uiten etc.

Ook het 'publiek' is afhankelijk van de communicatieve situatie. Denk aan een medeleerling, een vriend, een online winkel, de lezers van een (school)krant, etc.

Door te schrijven voor een bepaald publiek leren leerlingen niet alleen zich in te leven in verschillende publieksgroepen, maar ook op basis daarvan publiekgericht te schrijven.

Bij het toetsen van het eindniveau van de leerlingen gaat het zowel om handmatig schrijven als om schrijven op de computer. Hierbij speelt het onderscheid tussen enerzijds de actieve (handmatige) beheersing en anderzijds de passieve (leesvaardigheid) beheersing van karakters een essentiële rol. In het laatste geval typt de leerling de uitspraak van een Chinees woord in het pinyin in en biedt vervolgens het programma de mogelijkheid het juiste karakter te selecteren uit een gegeven reeks mogelijkheden. Uiteraard zal de passieve kennis van karakters groter zijn dan de actieve.

9.2 Op welk ERK-niveau te toetsen?

Voor het vaststellen van het streefniveau schrijfvaardigheid Chinees gebruiken we de resultaten van de eindmeting van de examenpilot 2010-13. De A2-toets die voor deze meting gebruikt werd (Beeker e. a., 2013), bestond uit twee delen:

- eerste deel: 3 opgaven (handmatig);
- tweede deel: 2 opgaven (op de computer).

Eindmeting schrijfvaardigheid Examenpilot Chinees A2 <i>Lange variant</i>	
handgeschreven	57,7%
met gebruik van pc	65,4%

Op grond van deze meting is daarom in principe de volgende minimum niveau-indicatie aan te bevelen voor de constructie van de toets schrijfvaardigheid Chinees:

variant lang	A1 handmatig en A2 met pc
--------------	---------------------------

9.3 Wat houden de ERK-niveaus in?

In het volgende schema staan de algemene beschrijvingen van de relevante ERK-niveaus schrijfvaardigheid voor Chinees.

A1	Kan een korte, eenvoudige ansichtkaart schrijven, bijvoorbeeld voor het zenden van vakantiegroeten. Kan op formulieren persoonlijke details invullen, bijvoorbeeld naam, nationaliteit en adres noteren op een hotelinschrijvingsformulier.
A2	Kan korte, eenvoudige notities en boodschappen opschrijven, Kan een zeer eenvoudige persoonlijke brief schrijven, bijvoorbeeld om iemand voor iets te bedanken

Het ERK onderscheidt vier schrijfactiviteiten:

1. correspondentie
2. notities, berichten en formulieren
3. verslagen en rapporten (nog niet aan de orde op deze niveaus)
4. creatief schrijven

Kenmerken voor deze niveaus zijn:

- Het *woordgebruik* en de *woordenschat* bestaan uit standaardpatronen met uit het hoofd geleerde uitdrukkingen en kleine groepen van woorden waarmee beperkte informatie wordt overgebracht;
- De *grammaticale correctheid* beperkt zich tot het gebruik van eenvoudige constructies. Er kunnen echter nog wel systematisch enkele elementaire fouten voorkomen;
- Groepen woorden zijn verbonden met behulp van eenvoudige voegwoorden, zoals 'en', 'maar' en 'omdat' (*coherentie*).

Voor Chinees kan daar nog aan toegevoegd worden dat karakters op de juiste wijze geschreven dienen te worden.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie Schrijfvaardigheid:

- kenmerken van het taalgebruik horend bij het specifieke ERK-niveau
- de betreffende 'can do'- descriptor
- enkele daarbij passende situaties
- concrete voorbeelden van toetsopgaven

9.4 Ontwikkelingen schrijfvaardigheidstoets se Chinees

De ontwikkeling van de toets is een taak van de vaksectie Chinees van de school, wel of niet in een samenwerking met docenten van andere scholen. Hier leest u hoe u het kunt aanpakken. Raadpleeg voor meer informatie ook hoofdstuk 5, 6 en 7 van de publicatie *Toetsen en beoordelen met het ERK* (van Til e.a., 2011).

Toetsmatrijs

Bepaal eerst of u het handgeschreven en digitale toetsonderdeel apart wilt toetsen, of juist niet. Kiest u ervoor om ze te combineren in één toets, let er dan wel op dat u aan de twee verschillende onderdelen twee aparte cijfers geeft.

Kies vervolgens welk niveau van toepassing is voor elke opgave: A1 of A2.

Bepaal hierna hoeveel en welk soort handmatige en digitale schrijfopgaven u voor de toets wilt maken. U kunt zich hiervoor baseren op een zogenaamde toetsmatrijs.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie Schrijfvaardigheid:

- toetsmatrijsen schrijfvaardigheid A1 en A2
- tips voor het gebruiken van een toetsmatrijs

Situaties en opdrachten

Maak bij elke schrijfopgave een situatiebeschrijving. Houd deze zo kort en bondig mogelijk. De situatiebeschrijving geeft informatie over de context waarin het product geschreven moet worden.

Situaties waar men aan kan denken voor een handmatig gedeelte zijn bijvoorbeeld:

- het invullen van een inschrijvingsformulier voor een examen of zomercursus in China (A1)
- een ansichtkaart met vakantiegroet (A1)
- een boodschappenlijstje voor een te organiseren etentje (A1/A2)
- een briefje om te bedanken voor geboden hulp (A1/A2)
- etc...

Voor de digitale schrijfp opdrachten kan men denken aan:

- verjaardagskaart (A1)
- een sms om af te spreken (A1)
- een introductieemail aan een Chinees gastgezin (A1)
- een uitnodiging voor een feestje (A2)
- een chatgesprek met een uitwisselingsstudent (A2)
- een meer open opdracht zoals een opstel, met bijvoorbeeld een voorstel voor een leuk dagje uit in Amsterdam (A2)
- een advertentie voor een prikbord, waar bijlessen worden aangeboden of spulletjes worden verkocht (A2)
- etc...

Houd bij de formulering van de situatie en opdrachten rekening met de volgende kenmerken:

Kenmerken van een opdracht
- levensechte situaties, aansprekend voor de doelgroep.
- bij voorkeur ondersteuning met plaatjes (zoals een foto van het eigen gezin).
- functioneel en communicatief taalgebruik (geen vertaalopdracht).
- een concreet doel (zoals het maken van een afspraak, het vinden van een plaats, het bestellen van een menu).
- voldoende sturende instructies, tegelijk rekening houdend met een voldoende open opdracht.
- een duidelijk format voor het antwoord.
- eventueel een limiet voor het maximaal te gebruiken woorden.

Opgaveboekje

Maak voor het handgeschreven en het digitale toetsonderdeel ieder apart een instructieboekje met alle opdrachten voor de leerling, met per opdracht de situatie en de instructies voor de schrijfp opdracht. Upload het opgaveboekje voor het digitale toetsonderdeel op alle computers waarop de leerlingen de toets zullen gaan maken.

Uittesten

Test, indien mogelijk, de toets van tevoren met bijvoorbeeld een collega of iemand met een vergelijkbaar taalniveau. Op deze manier kunt u inschatten of de tijd voorzien voor de toets overeenstemt met de realiteit, of de opdrachten en het beoordelingsformulier helder en volledig geformuleerd zijn, of het niveau van de toetsonderdelen niet te hoog of juist te laag is en of het digitale antwoordformulier goed te gebruiken is. Als iets niet werkt zoals verwacht, hebt u vóór de daadwerkelijke afname nog de tijd om het bij te stellen.

De afname

Richtlijn voor de duur van de toets is 25-30 minuten voor het handmatige deel en 25-30 minuten voor het digitale deel.

Toegepaste hulpmiddelen: het is raadzaam om in ieder geval bij het handgeschreven deel van de toets het gebruik van woordenboeken niet toe te staan. Karaktervaardigheid vormt immers een van de beoordelingscriteria voor dit onderdeel.

Enkele tips voor een betrouwbare toetsafname en voor optimale afnamecondities:

Vóór de afname:

- Examenkandidaten moeten gebruik maken van computers. Zorg ervoor dat een computerlokaal beschikbaar wordt gesteld voor dit se-onderdeel.
- Check kort voor de afname of er voldoende computers beschikbaar zijn, of ze allemaal naar behoren werken en of ze allemaal voorzien zijn van het vereenvoudigd Chinese schrift als invoertaal.
- Laat controleren of alle computers die gebruikt worden voor de toets goed functioneren.
- Laat het benodigde aantal opgavenboekjes kopiëren (plus reserve).
- Zorg bij aanvang van de toets dat alle computers meteen toegang verschaffen tot het digitale bestand voor het betreffende toetsonderdeel.
- Zorg ervoor dat leerlingen niet naast elkaar zitten om afkijken te voorkomen.
- Zorg ervoor dat leerlingen rustig kunnen werken. Voorkom rumoer en inloop. Hang eventueel een bordje op de deur.
- Tijdens de toetsafname verandert de rol van de docent in die van examinerator. Inhoudelijk mogen de leerlingen geen hulp krijgen. Bespreek deze rolverandering vooraf met de leerlingen.

Tijdens de afname:

- Deel de opgavenboekjes uit. Er is geen verplichte volgorde van afname. Zorg er wel voor dat leerlingen tijdens het handmatige toetsonderdeel geen toegang hebben tot het digitale toetsonderdeel. Op deze manier voorkomt u dat karakters uit het digitale deel handmatig gekopieerd worden. Bied het tweede deel van de toets daarom pas aan nadat het eerste deel van de toets is afgerond en ingeleverd. Laat de computers uit staan tijdens het maken van het handmatige toetsonderdeel.
- Vraag leerlingen hun naam in te vullen op het voorblad van het betreffende toetsonderdeel.
- Vertel dat er geen lesboeken, woordenlijsten of woordenboeken gebruikt mogen worden bij het handmatige toetsonderdeel. Als dat ook voor het digitale onderdeel geldt, is het verstandig dat dan nogmaals te melden.
- Laat leerlingen na afloop van het digitale toetsonderdeel hun uitwerkingen printen en/of digitaal doormailen aan de docent. Als de leerlingen het bestand digitaal inleveren, zorg dan dat u aan de titel van het bestand snel de naam van de betreffende leerling kunt herleiden.
- Om te voorkomen dat op de dag van het examen leerlingwerken verloren gaan, is het aan te raden een printer in de examenruimte te installeren. De kandidaten kunnen dan na afloop van het examen meteen hun bijdragen uitprinten.

Beoordeling en becijfering

Voor het beoordelen van schrijfvaardigheid is het maken van een beoordelingsmodel heel belangrijk. Dat kost tijd. Ontwikkel het beoordelingsmodel het liefst met collega's, al dan niet van de eigen school en voer het dan sectiebreed in, waarbij specifieke inhoudelijke criteria per toets kunnen worden aangepast.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Schrijfvaardigheid*:

- Beoordelingscriteria en beoordelingsmodel

Toetsevaluatie

Als de vaksectie Chinees van plan is de toets te hergebruiken, is het sterk aan te raden de toets na de afname te evalueren en de opdrachten te herzien die minder goed hebben gefunctioneerd, bijvoorbeeld omdat de instructies voor de leerling niet duidelijk genoeg blijken te zijn geweest.

Evalueer ook of het beoordelingsformulier goed gewerkt heeft, bijvoorbeeld door te checken of de interpretatie van de beoordelingscriteria eenduidig was.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Schrijfvaardigheid*:

- voorbeelden van toetsvragen

9.5 Karakterkennis

Zowel op A1- als op A2-niveau kan ook de karaktervaardigheid van de leerlingen worden getoetst. Op A1-niveau kunt u denken aan het kunnen schrijven van radicalen, het kunnen aangeven van het aantal streepjes waaruit een karakter bestaat en van de volgorde waarin karakters geschreven worden. Op A2-niveau kunt u denken aan een snelheids- en accuraatheidstest: binnen een vastgestelde tijd van bijvoorbeeld 20 minuten wordt de actieve kennis van de 150 meest voorkomende karakters handmatig getest.

Aantal karakters en karakterlijsten

Een vraag die bij alle docenten Chinees speelt is: hoeveel en welke karakters moeten mijn leerlingen aan het eind van het vwo kennen? En hoeveel daarvan moeten ze alleen herkennen, hoeveel moeten ze ook zelf kunnen schrijven?

Voor het Nederlandse onderwijs bestaat geen verplichte karakterlijst, omdat het inrichten van het schoolexamen in Nederland aan de school en aan de docenten is. Toch is het voor zowel de docent als voor de leerling verhelderend om zo'n lijst samen te stellen, zodat de verwachtingen duidelijk zijn.

Als richtlijngetallen kunt u denken aan 700 karakters receptief en 480 productief.

Houd bij het samenstellen van een karakterlijst in ieder geval rekening met:

- de frequentielijsten van de meest voorkomende karakters, ook in combinatie;
- de meest voorkomende radicalen;
- de karakters die in de gebruikte lesmethode worden behandeld;
- de karakters die nodig zijn voor het maken van opdrachten bij handmatig schrijven, schrijven op pc en lezen; bij de laatste twee gaat het om receptieve beheersing.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Schrijfvaardigheid*:

- bestaande lijsten van karakters en woordcombinaties

10. Chinese cultuur

In dit hoofdstuk vindt u een beschrijving van de inhoud van het domein Chinese cultuur van het eindexamenprogramma. U krijgt suggesties aangereikt voor de opdrachten als ook voor de beoordeling ervan.

10.1 Chinese cultuur in het eindexamenprogramma

Chinese cultuur wordt in het eindexamenprogramma opgenomen in Domein E. Het domein is onderverdeeld in twee globale eindtermen: één voor literatuur en één voor cultuur. Als literatuur en cultuur opgenomen zijn in één domein, kunnen ze in samenhang een belangrijke bijdrage leveren aan de culturele vorming van de leerlingen.

Domein E: Chinese cultuur

Subdomein E1: Chinese literatuur

De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met ten minste drie literaire werken.

Subdomein E2: Chinese cultuur

De kandidaat kan:

- (door middel van voorbeelden) een overzicht geven van uiteenlopende Chinese cultuuruitingen;
- beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn ervaringen met enkele Chinese cultuuruitingen.

Hieronder worden beide subdomeinen nader toegelicht.

10.2 Subdomein E1: Chinese literatuur

Keuze van literaire werken

Het leesvaardigheidsniveau in het Chinees van eindexamenleerlingen is bij lange na niet toereikend om Chinese literatuur in de oorspronkelijke versie te lezen. Het is daarom raadzaam de literatuur in vertaalde vorm aan te bieden. U kunt daarbij sommige fragmenten of korte teksten wel in het vereenvoudigd Chinees laten lezen, met ondersteuning van Pinyin en een toelichting. Houd er rekening mee dat dit niet ten koste mag gaan van het leesplezier. Hoewel in de praktijk de vakdocent meestal een keuzelijst samenstelt van te lezen literaire werken, kan een leerling in principe ook zelf een eigen lijst voorstellen. Voorwaarde is wel dat deze past bij het niveau dat verwacht mag worden van vwo-leerlingen. Voor een breder aanbod, en om ruimte te geven aan de verschillende literaire voorkeuren, zou de keuze van literaire teksten zich niet tot één literair genre moeten beperken.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Chinese cultuur*

- suggesties voor de keuze van literaire werken

Opdrachten

Leerlingen dienen een beargumenteerd verslag te geven van hun leeservaringen. Dit kan in verschillende vormen, zoals:

- een literatuuressay, door de leerling zelf samengesteld. De leerling mag het essay in het Nederlands samenstellen. U kunt het essay mondeling bespreken met de leerling.
- een mondelinge presentatie voor de hele klas in het Nederlands. Het taalbeheersingsniveau van de leerling zal heel waarschijnlijk niet toereikend zijn voor een presentatie in het Chinees.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Chinese cultuur*

- suggesties voor de inhoud van de verslaglegging
- voorbeeld van een volledig omschreven opdracht

10.3 Subdomein E2: Chinese cultuur

Intercultureel competent

Het schoolvak Chinees leent zich bij uitstek voor een interculturele benadering. Interculturele competentie is op te splitsen in drie onderdelen: kennis, vaardigheden en houding. Vijf elementen maken een taalspreker intercultureel competent (Byram, *Teaching and assessing intercultural communicative competence*, 1997):

- kennis van sociale groeperingen, hun producten en praktijken in het land van de spreker en van de gesprekspartner, en kennis van algemene interactieprocessen bij maatschappelijke en individuele interacties;
- vaardigheid in het interpreteren en plaatsen van documenten of gebeurtenissen uit andere culturen;
- vaardigheid in het ontdekken van elementen van een andere cultuur en daarop reageren;
- houding: de taalspreker is nieuwsgierig, heeft een open houding en is bereid het oordeel over de eigen cultuur en die van de ander te nuanceren;
- kritisch cultureel bewust zijn: de taalspreker kan kritisch kijken naar verhoudingen, praktijken en producten, zowel in de eigen als in vreemde culturen.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Chinese cultuur*

- mogelijke thema's en onderwerpen
- voorbeelden van opdrachten en toetsvormen

10.4 Wanneer toetsen?

Gezien de extra aandacht die nodig is voor de verschillende taalvaardigheden in het eindexamenjaar, is het aan te raden se-toetsen van het Domein E al in het voorexamenjaar op te nemen in het PTA. Verschillende opties behoren tot de mogelijkheden, bijvoorbeeld:
subdomein cultuur in klas 4 en/of 5 toetsen en eventueel afsluiten;
subdomein literatuur alleen op basis van een literatuuordossier beoordelen, waarin opdrachten en verslagen van klas 4 t/m 6 verzameld zijn;
praktische opdrachten in klas 5 en een kennistoets in klas 6 opnemen.

Er zijn nog andere opties denkbaar, afhankelijk van het lesprogramma en van de eisen van de school met betrekking tot het PTA.

10.5 Beoordeling en becijfering

Beide subdomeinen Cultuur en Literatuur moeten worden getoetst en becijferd. De vaksectie/school is vrij in het bepalen van aantal, vorm en inhoud van de toetsen. Het gemiddelde van de cijfers voor dit domein weegt mee bij de berekening van het eindcijfer voor Chinees. Het is aan de vaksectie/school om het gewicht ervan te bepalen.

Bij de lange variant is het raadzaam het gewicht van alle domeinen gelijk te stellen. Domein E krijgt dan een gewicht van 20%. Een andere weging is uiteraard ook mogelijk.

Gezien het open karakter van de opdrachten wordt het gebruik van rubrics als beoordelingsinstrument aangeraden. Zorg ervoor dat de beoordelingscriteria al voor het uitvoeren van de opdrachten bekend zijn bij de leerlingen.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Chinese cultuur*

- suggesties voor het samenstellen van een rubric
- lijst van publicaties over interculturele competentie in de les

11. Onderdelen naar keuze van de school

Naast de verplichte examendomeinen A t/m E (zie Bijlage 1) mag de vaksectie Chinees ook andere onderdelen naar eigen keuze in het eindexamen toetsen. De cijfers voor deze onderdelen wegen dan mee in het eindcijfer voor het schoolvak Chinees. Hieronder zijn enkele opties opgenomen voor schooleigen onderdelen.

11.1 Karakertoets

Het verdient aanbeveling om het toetsen van de karakterkennis als schooleigen onderdeel in het PTA op te nemen, dit om naast de communicatieve schrijfvaardigheid ook de technische vaardigheid te toetsen. U kunt daarbij een karakterlijst vaststellen, gebaseerd op frequentie, en van uw leerlingen een productieve beheersing van die lijst verwachten. Zie ook paragraaf 9.5 van deze handreiking.

11.2 Grammatica- en vocabulairetoetsen

In het eindexamenprogramma hebben de domeinen A t/m D niet expliciet betrekking op kennis van grammatica en woordenschat, maar op de toepassing ervan in de vier vaardigheden lezen, luisteren, spreken en schrijven.

Grammatica en woordenschat kunnen buiten het PTA in voortgangstoetsen worden getoetst (dus geen se-toetsen, maar toetsen voor een rapportcijfer).

Als alternatief kunt u overwegen grammatica en woordenschat als klein onderdeel taalvaardigheid (en dus met een lage weging) bij een se-toets voor schrijfvaardigheid op te nemen.

- Voorkom in dit geval zoveel mogelijk vertaalopdrachten.
- Richt u bij de constructie van de opdracht op de toepassing en niet slechts op de reproductie.
- Bied variatie in de opdrachten, bied zinnen in een context, vraag geen losse woorden.
- Overweeg grammatica- en vocabulairetoetsen op de computer af te nemen, zodat leerlingen niet bezig hoeven te zijn met karaktervaardigheid. U bent immers grammatica en vocabulaire aan het toetsen, en niet de productieve karakterkennis.

11.3 Praktische opdrachten

Praktische opdrachten hebben een meerwaarde bij de moderne vreemde talen en dus ook bij Chinees. Het is ook een geschikte toetsvorm voor het domein E – Chinese cultuur.

Praktische opdrachten in het PTA Chinees:

- maken het mogelijk om producten te becijferen die gerelateerd zijn aan uitwisselingsprojecten of andere specifieke activiteiten van de school waarbij Chinees betrokken is;
- geven status aan opdrachten als films, toneel, het schrijven van een verhaal of het maken van een weblog. Dit zijn opdrachten waar creatief gebruik van de taal in een nieuwe context nodig is. Ze zijn dus geschikt voor het meten van taalvaardigheid;
- bieden bovendien kansen voor andere manieren van toetsen van literatuur.



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie *Onderdelen naar keuze van de school*:

- suggesties voor mogelijke onderdelen

Praktische opdrachten mogen nog tot kort voor de start van de landelijke ce-periode ingeleverd worden. Ga na welke regels hiervoor op school gelden en zorg ervoor dat de opdrachten op tijd becijferd zijn vóór de uiterste invoerdatum van het eindcijfer voor het vak Chinees.

11.4 Leesdossier

Ook een leesdossier kan worden becijferd en kan meetellen in het PTA. In een leesdossier doet de leerling verslag van zijn leeservaringen. De te lezen stof kan door de docent worden opgegeven (de hele klas leest dezelfde teksten); de docent kan ook een lijst uitdelen waaruit de leerling zelf kan kiezen afhankelijk van zijn eigen voorkeuren en taalniveau.

In een leesdossier komen opdrachten over de gelezen teksten. Die kunnen bestaan uit:

- taalopdrachten, zoals: woorden en uitdrukkingen zoeken die naar iets specifiek in het verhaal verwijzen, of woorden en uitdrukkingen zoeken die een bijzondere rol hebben in het verhaal, etc.;
- verwerkingsopdrachten, zoals:
 - o relatie met eigen ervaringen, voorkeuren etc.;
 - o opdrachten over specifieke personages (bijv. aangeven met wie je je het meest identificeert en waarom, een fictief interview houden, een brief aan een personage schrijven);
 - o het vervolg van het verhaal bedenken;
 - o een samenvatting of een tijdlijn weergeven;
 - o bespreking van historische of culturele aspecten van China die in het verhaal voorkomen;
 - o illustraties zoeken die bij het verhaal passen;
 - o vergelijking met de bevindingen van een medeleerling.

Let wel op het verschil tussen een lees- en een literatuuordossier. Een leesdossier wordt ingezet voor extensief lezen als onderdeel van leesvaardigheid; in dit geval zullen korte, eenvoudige teksten worden gekozen, korte verhalen, eenvoudige gedichten, *graded readers* in het Chinees. Ook voor het onderdeel literatuur en cultuur kan een dossier worden samengesteld. Voor een literatuuordossier zullen er voornamelijk teksten in vertaling worden gelezen. Het doel is dan niet de taalverwerving, maar het stimuleren en verrijken van de literaire en culturele ervaringen van de leerling.

11.5 Taalportfolio

Het Taalportfolio is een initiatief van de Raad van Europa geweest kort na het verschijnen van het Europees Referentiekader. Het Taalportfolio is een self-assessment instrument voor vreemdetaalbeheersing, gebaseerd op de descriptoren van het ERK. In een Taalportfolio kan de leerling de vorderingen bijhouden die hij of zij in een vreemde taal maakt. Schriftelijke producten, audio- en video-opnames die het resultaat zijn van allerlei verschillende opdrachten, kunnen in het Taalportfolio worden opgeslagen als documentatie van het eigen taalniveau. Het Taalportfolio kan door de leerling en de docent ook als planningsinstrument worden ingezet in de begeleiding van het taalleerproces: de leerling reflecteert op reeds verworven en nog te verwerven vaardigheden en op mogelijke verbeteringen van het taalniveau. Dit biedt mogelijkheden voor de docent om te differentiëren.

Vanuit een pedagogisch perspectief is het Taalportfolio een instrument om zelfevaluatie, zelfstandig leren en het gebruik van de vreemde taal in realistische contexten te stimuleren.

11.6 Taaldorp

Een taaldorp (Staatsen, Heebing & Renselaar, 2009: 328-332) is een gesimuleerd buitenlands dorp(splein), waar leerlingen allerlei opdrachten uitvoeren in de vreemde taal. In het dorp zijn bijvoorbeeld een postkantoor, een restaurant, een souvenirwinkel, een VVV-kantoor, een bioscoop, een politiebureau en een kledingzaak. Deze zijn bemand door taaldocenten, die vaak hulp krijgen van leerlingen uit hogere klassen, van studenten van de lerarenopleidingen en indien mogelijk van *native speakers*.

Als leerlingen het taaldorp binnenlopen, krijgen ze een paspoort met daarin de opdrachten die ze moeten uitvoeren. In een taaldorp kunnen naast gespreksvaardigheid ook andere taalvaardigheden worden geoefend. Het doel van een taaldorp is dat leerlingen laten zien en horen dat ze zich kunnen redden in allerlei alledaagse situaties in de landen waarin de vreemde taal wordt gesproken. Veel scholen maken het materiaal voor de diverse situaties in het taaldorp zelf. Voor wie zich wil oriënteren zijn er op het internet allerlei foto's, oefeningen en voorbeeldactiviteiten te vinden (simpelweg door 'taaldorp' in Google in te typen).



<http://handreiking-se-chinees.slo.nl/>

Sectie Onderdelen naar keuze van de school:

- voorbeelden van mogelijke opdrachten
- suggesties en tips voor de inrichting van een taaldorp

11.7 Richtlijnen voor de keuze van schooleigen onderwerpen

Het is zinvol bij de beslissing over het wel of niet opnemen van schooleigen onderwerpen in het PTA enkele overwegingen te laten meewegen:

- Het gekozen onderwerp of de gekozen toetsvorm heeft een toegevoegde waarde ten opzichte van de overige verplichte vaardigheidstoetsen. Er moeten er dan (sub)vaardigheden of competenties worden getoetst die bij andere toetsvormen niet of onvoldoende aan de orde zouden komen, zoals karakterkennis, creatief taalgebruik of intercultureel bewustzijn.
- Door het opnemen van een extra onderdeel krijgt een bepaald project of initiatief meer status binnen het lesprogramma.
- Het gekozen onderdeel biedt ruimte om te differentiëren tussen de leerlingen: de keuze van de opdrachten mag namelijk door de regelgeving per individuele leerling verschillen. Zo kan een leerling die in China is geweest, een verwerkingsopdracht maken die gerelateerd is aan zijn ervaringen in het land, terwijl een leerling die er niet is geweest een ander soort opdracht – wel gelijkwaardig – in zijn PTA kan opnemen.

Evenals voor de toetsen van de examendomeinen is er geen verplichte weging in het PTA voor schooleigen onderwerpen. Het strekt tot aanbeveling ze voor een klein percentage te laten meewegen – het belangrijkste onderdeel van het eindexamen bestaat immers uit het meten van het bereikte niveau bij de vijf verplichte examendomeinen lezen, luisteren, spreken, schrijven en cultuur.

12. Afstemming met andere vakken

Vrijwel alle onderwerpen die behandeld worden in het Domein E, lenen zich goed voor een interdisciplinaire aanpak. Afhankelijk van programma's binnen de school en van de schoolcultuur kan vorm worden gegeven aan verschillende vakoverstijgende projecten en daaraan gerelateerde opdrachten. Deze kunnen ingediend worden als PO (Praktische Opdracht) en meegenomen worden als onderdeel van het PTA.

Ook als de leerling ervoor kiest het profielwerkstuk voor het vak Chinees te maken, is een interdisciplinair onderwerp een goede optie. Het cijfer voor het profielwerkstuk is onderdeel van het zogenaamde combinatiecijfer (het gemiddelde van de 'kleine vakken/onderdelen' die met één cijfer op de cijferlijst staan).

12.1 Vakoverstijgende thema's

Hieronder volgen enkele voorbeelden van thema's en onderwerpen waarbij het vak Chinees gecombineerd kan worden met een ander schoolvak. De lijst is vanzelfsprekend niet uitputtend en dient slechts ter inspiratie.

- *Economie/M&O:*
 - o de invloed van China's economische ontwikkeling op mondiale milieuvraagstukken
 - o China als lagelonenland
 - o het opzetten van een in China geproduceerde kledinglijn in Nederland: kansen en uitdagingen
 - o de rol van China ten aanzien van de economische ontwikkeling van Afrika
- *Maatschappijleer/Maatschappijwetenschappen:*
 - o mensenrechten en de Olympische Spelen/WK Voetbal in China
 - o de liberalisering van de media in China
 - o vrijheid en democratie in China
 - o vrouwen dragen de helft van de hemel: vrouwenrechten in China
 - o het éénkindbeleid sinds de jaren '80
 - o jong zijn in China in de 21^e eeuw: kansen en uitdagingen
- *Aardrijkskunde:*
 - o migratie in China van platteland naar steden: economische en maatschappelijke gevolgen
 - o Chinese minderheden
- *Geschiedenis:*
 - o 400 jaar Chinees-Nederlandse betrekkingen
 - o de opkomst van China als politieke, economische en militaire wereldmacht
 - o 1e, 2e en 3e generatie Chinezen in Nederland
 - o de rol van China in de mondiale communistische beweging
 - o Taiwan: onafhankelijke staat of afvallige provincie?
- *Filosofie:*
 - o de invloed van het Confucianisme, Taoïsme en Boeddhisme op het hedendaagse leven in China
 - o individualisme versus collectivisme
 - o expressies van levensfilosofie binnen de Chinese vechtkunsten

- *Wereldliteratuur*
 - o de plaats van de “Chinese Klassieken” in de geschiedenis van de wereldliteratuur
- *CKV/Kunst/Muziek*
 - o Culturele Revolutie in China: toen of nu? De opkomst van het individualisme in de Chinese beeldende kunst
 - o invloeden van westerse popmuziek op de hedendaagse Chinese popcultuur
 - o Nederlandse architecten en het stadsbeeld van Peking in de 21e eeuw
 - o Delfts blauw: when East meets West!
 - o Chinese film in de 20e en 21e eeuw

12.2 Afstemming met andere talen

De koppeling met het ERK vraagt om een communicatieve aanpak in de les. Voor sommige docenten en ook voor veel leerlingen betekent dit nog steeds een omslag in werken en denken. Afstemming en uitwisseling hierover met de collega's van de andere talen wordt zeer aanbevolen. Als alle moderne vreemde talen op één lijn zitten, worden doelen en processen ook voor de leerlingen duidelijker.

Maak gebruik van de expertise van de talencollega's door uitwisseling van ervaringen en materialen, lesobservaties en intervisie. Dit geldt voor zowel de ontwikkeling van nieuw lesmateriaal, taalopdrachten en toetsen, als voor het opzetten van taalprojecten en afstemming van beoordelingscriteria.

13. Organisatie en praktische zaken

Waar moet een docent en/of de schoolleiding verder nog op letten bij de afname van het se Chinees? Hieronder volgen enkele praktische aanwijzingen. Deze zijn gebaseerd op de ervaringen met andere nieuwe schooltalen als ook op die van de pilotscholen die het se Chinees al hebben afgenomen. De volgende lijst kan uiteraard nog verder aangevuld worden.

13.1 Algemene zaken

- Het is van belang goed op de hoogte te zijn van de algemene schoolregels rond de afname van het se. Denk daarbij bijvoorbeeld aan regels over het te laat binnenkomen op een examen, spieken en de regelingen voor dyslecten (tekengrootte, extra tijd).
- Houd rekening met het feit dat het lesprogramma ter voorbereiding op de se-onderdelen af moet zijn in maart. Na maart is er nog wel tijd voor het afronden van praktische opdrachten.
- Zorg ervoor dat voor het Subdomein E1 Chinese literatuur voldoende boeken in de bibliotheek beschikbaar zijn voor de leerlingen.

13.2 Toetsontwikkeling en kwaliteitsborging

- Het samenstellen van valide, betrouwbare en transparante se's Chinees vereist expertise op het gebied van toetsontwikkeling. Zoals bij alle schoolvakken, is scholing van docenten noodzakelijk.
- In veel gevallen bestaat het docententeam Chinees op een school uit één docent. Zoek in dat geval samenwerking met andere docenten Chinees van andere scholen voor feedback over de toetsopgaven.
- Bij lees- en luistervaardigheid wordt gebruik gemaakt van (semi) authentiek lees-, luister- en kijkmateriaal. Houd er rekening mee dat zowel het vinden als het bewerken van dit materiaal op het juiste examenniveau een uitermate tijdrovende taak is. Begin daarom ruim op tijd met het verzamelen van materiaal en zoek zoveel mogelijk samenwerking met andere docenten Chinees om de taakbelasting te verlichten.
- Mocht u zelf geen native Chinees zijn, leg dan ter controle van het Chinese taalgebruik de toetsen voor aan native Chinezen. Hiervoor kunt u bijvoorbeeld contact opnemen met het Confucius Instituut Leiden, het Confucius Instituut Groningen of met collega's van andere scholen.
- Schakel voor het afnemen van de mondelinge examens en bij het beoordelen van alle toetsen een collega in uit het Chinese onderwijsveld voor een tweede beoordeling. Op deze manier waarborgt u de objectiviteit ervan.

13.3 Rooster

- Zorg ervoor dat de se-onderdelen Chinees verspreid ingeroosterd worden in het schooljaar. Als het inroosteren van het mondeling tijdens schoolexamenweken lastig is, kunt u voor een ander moment kiezen dat meer ruimte en rust biedt, zoals een blokkur in de week na de schoolexamenweek.
- Als leerlingen de mogelijkheid hebben een se Chinees te herkansen, zorg er dan voor dat deze herkansing wordt ingeroosterd en dat u over gelijkwaardige herkansingstoetsen beschikt.
- Let op dat er voldoende tijd voor de verschillende se-onderdelen is ingeroosterd. Geef deze tijdig door aan de roostermaker.

13.4 De duurzaamheid van het vak

Voor een succesvolle en duurzame invoering van het examenvak Chinees volgen hieronder enkele aandachtspunten voor schoolleiders en docenten. De lijst is niet uitputtend.

Voor schoolleiders (en docenten)

- Als een school invoering van Chinees als eindexamenvak overweegt, is een peiling van de belangstelling onder leerlingen en ouders belangrijk. Om leerlingen en ouders in staat te stellen zo'n keuze te maken is een goede informatievoorziening nodig: over de positie van het vak binnen het curriculum, de wijze van leren en de projecten, het eindexamenprogramma, de eventuele kosten.
- Maak het aanbieden van het vak Chinees zichtbaar binnen de school, ook op de website.
- Laat de argumenten voor het aanbieden van Chinees aansluiten bij het visie-/missiedocument van de school.
- Zoek contact met scholen die al Chinees aanbieden en maak gebruik van hun ervaringen; aansluiting bij het netwerk Chinees van het EP/Nuffic is sterk aan te raden.
- Creëer zoveel mogelijk draagvlak in het docententeam van de school; de invoering van een nieuwe taal kan vaak als een bedreiging worden ervaren voor de werkgelegenheid van de andere talendocenten.
- Draag er zorg voor dat de docent Chinees zo snel mogelijk een lesbevoegdheid haalt.
- Zorg voor goede randvoorwaarden, als:
 - o voldoende budget voor de aanschaf van leermiddelen;
 - o eventuele begeleiding /ondersteuning van de docent;
 - o een vaklokaal en de inrichting daarvan;
 - o een plaats op het rooster gelijkwaardig aan de andere moderne vreemde talen.
- Zorg na de invoering regelmatig voor goede informatie voor leerlingen, ouders en de andere docenten over de ontwikkelingen rondom het vak Chinees op school.
- Laat - indien mogelijk - een vaksectie Chinees uit meer dan één docent bestaan.
- Leg zo snel mogelijk een relatie met een school in China.
- Laat de docent Chinees ook andere taken binnen de school uitvoeren, zoals mentor of de organisatie van vakoverstijgende projecten.

Voor docenten

- Wees goed op de hoogte van het beschikbare lesmateriaal op de Nederlandse markt.
- Als u een eenmanssectie op school bent, zoek contact met collega's Chinees van andere middelbare scholen. Dat kan via de sectie Chinees van Levende Talen en via het netwerk Chinees van het EP-Nuffic.
- Als u een *native speaker bent*, is het heel belangrijk dat u de Nederlandse taal voldoende beheerst om mee te kunnen doen aan het schoolleven, en dat u het Nederlandse onderwijssysteem en het pedagogisch-didactische klimaat goed genoeg kent. Dit maakt het contact met de collegadocenten en de leerlingen makkelijker.
- Niet alleen de professionaliteit, ook de sociale vaardigheden zijn heel belangrijk voor de integratie binnen de school en voor de uitstraling van het vak.

Referenties

Beeker, A., Canton, J., & Fasoglio, D. (2008). *Chinees op School. Voorstel voor een leerplan Chinese Taal en Cultuur voor het vwo*. Enschede: SLO.

Beeker, A., Corda, A., Fasoglio, D., Jianghui-Baardman, E., Liu-Chau, X.H., & Smulders, C. (2012). *Vaardigheidstoetsen Chinees A1*. Enschede: SLO.

Beeker, A., Corda, A., Fasoglio, D., Jianghui-Baardman, E., Lin, S., Liu-Chau, X.H., Smulders, C., & Vuong, N. (2013). *Vaardigheidstoetsen Chinees A2*. Enschede: SLO.

Boer, R. de, Burg, C. van der, Haaksma, T., Hardeveld, J. van, Richters, J., Sol, V.L., & Visser, M. (2008). *Speakerbox*. Amersfoort: CPS Talencentrum.

Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Clevedon: Multilingual Matters.

Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.

Council of Europe (2008). *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*. (Nederlandse Taalunie, vert.). Den Haag: Nederlandse Taalunie (Origineel werk gepubliceerd in 2001).

EBCL Project Team (2012). *Can-do statements at Levels A1-A2+*. Presentatie tijdens EBCL Europees Symposium, Brussel, Oktober 2012.

Fachverband Chinesisch (2007). *Empfehlungen des Fachverbands Chinesisch zum Anforderungsniveau für Abiturprüfungen im Fach Chinesisch als spät beginnende Fremdsprache in der gymnasialen Oberstufe*. Op 31 oktober 2014 ontleend aan: <http://www.fachverband-chinesisch.de/downloads/abituranforderungen-fachverb070630.pdf>

Fachverband Chinesisch (2010). *Erklärung des Fachverbands Chinesisch e.V. zur neuen Chinesischprüfung HSK*. Berlin / Garmersheim: Fachverband Chinesisch e.V. Op 30 september 2014 ontleend aan <http://www.fachverband-chinesisch.de/>

Fasoglio, D., Meijer, D., & Trimbo, B. (2006). *Handreiking schoolexamen moderne vreemde talen havo/vwo. Italiaans, Russisch, Spaans*. Enschede: SLO.

Fasoglio, D., Meijer, D., & Trimbo, B. (2007). *Handreiking schoolexamen moderne vreemde talen elementair havo/vwo. Arabisch, Italiaans, Russisch, Spaans, Turks*. Enschede: SLO.

Fasoglio, D., & Beeker, A. (2013). *Chinees op school: van pilot naar invoering. Advies invoering Chinese taal en cultuur in het vwo*. Enschede: SLO.

Fasoglio, D., Jong, K. de, Trimbos, B., Tuin, D., & Beeker, A. (2015). *Taalprofielen 2015. Herzien versie van de publicatie Taalprofielen (2004)*. Enschede: SLO.

Folmer, E., Tigelaar, D., & Sluijsmans, L. (2013). *Curriculumevaluatie Chinese Taal en Cultuur. Eindrapportage*. Enschede: SLO/Iclon.

Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche, Direction générale de l'enseignement scolaire (2006). *Chinois – palier 1*. Paris: Centre national de documentation pédagogique.

Nieuwenhoven, E. van, Corda, A., & Caspers, J. (2008). *Een taaldorp spreekt niet vanzelf*. Leiden: Expertisecentrum mvt.

Richters, J., Fiori, L., & Zuijdgeest, M. (2012). *Writing box*. Amersfoort: CPS Onderwijsontwikkeling en Advies.

SLO (2007). *Handreikingen schoolexamen moderne vreemde talen havo/vwo*. Enschede: SLO.

SOAS, University of London (2013). *European Benchmarking Chinese Language (EBCL)*. Op 30 september 2014 ontleend aan: <http://ebcl.eu.com/>.

Staatsen, F., Heebing, S., & Renselaar, E. van (2009). *Monderne vreemde talen in de onderbouw*. Bussum: Coutinho.

Til, van A., Beeker, A., Fasoglio, D., & Trimbos, B (2011). *Toetsen en beoordelen met het ERK*. Arnhem/Enschede: Cito/SLO.

Xu Lin (2010) 新汉语水平考试大纲 HSK 口试 *Chinese Proficiency Test Syllabus Speaking*. Beijing: Hanban Confucius Institute Headquarters.

Xu Lin (2010) 国际汉语教学通用课程大纲 *Internationaal Curriculum voor Chinees Taalonderwijs*. Beijing: Hanban Confucius Institute Headquarters.

Bijlage 1: Eindexamenprogramma

Chinese Taal en Cultuur vwo

Het eindexamen

Het eindexamen bestaat uit het schoolexamen.

Het eindexamenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A	Leesvaardigheid
Domein B	Kijk- en luistervaardigheid
Domein C	Gespreksvaardigheid
Domein D	Schrijfvaardigheid
Domein E	Chinese cultuur
Domein F	Oriëntatie op studie en beroep

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op:

- ten minste alle domeinen van het eindexamen;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

De examenstof

Domein A: Leesvaardigheid

1. De kandidaat kan:
 - aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
 - de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
 - de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
 - relaties tussen delen van een tekst aangeven;
 - conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Domein B: Kijk- en luistervaardigheid

2. De kandidaat kan:
 - aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
 - de hoofdgedachte van een tekst aangeven;
 - de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
 - conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de spreker(s);
 - anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek;
 - aantekeningen maken als strategie om een tekst aan te pakken.

Domein C: Gespreksvaardigheid

3. Subdomein C1: Gesprekken voeren

De kandidaat kan:

- adequaat reageren in sociale contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- uitdrukking geven aan gevoelens;
- zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden;
- strategieën toepassen om een gesprek gaande te houden.

4. Subdomein C2: Spreken

De kandidaat kan verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden.

Domein D: Schrijfvaardigheid

5. Subdomein D1: Handmatig

De kandidaat kan *met gebruik van handmatig geschreven karakters*:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden.

6. Subdomein D2: Digitaal

De kandidaat kan met behulp van een *Chinese elektronische tekstverwerker* en (elektronisch) naslagmateriaal:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden.

Domein E: Chinese cultuur

7. Subdomein E1: Chinese literatuur

De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met ten minste drie literaire werken.

8. Subdomein E2: Chinese cultuur

De kandidaat kan:

- (door middel van voorbeelden) een overzicht geven van uiteenlopende Chinese cultuuruitingen;
- cultuuruitingen;
- beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn ervaringen met enkele Chinese cultuuruitingen.

Domein F: Oriëntatie op studie en beroep

Bijlage 2: Literatuurlijst

Interculturele competentie

Bennett, M. (1997). How not to be a fluent fool: Understanding the cultural dimension of language. In A.E. Fantini & J.C.Richards. *New Ways in Teaching Culture*. New Ways in TESOL Series II: Innovative Classroom Techniques, Alexandria, VA:TESOL.

Fasoglio, D., Canton, J. (2009). *Vreemdetalenonderwijs: een (inter)cultureel avontuur?* Enschede: SLO.

Huber-Kriegler, M., Lázár, I., Strange, J. (2003). *Mirrors and windows: an intercultural communication textbook*, Straatsburg: EMCL.

Lázár, I., Huber-Kriegler, M., Lussier, D., Matei, G.S., Peck, Ch. (red.). (2007). *Developing and assessing intercultural communicative competence: a guide for language teachers and teacher educators*, Straatsburg: EMCL.

Paran, A. Sercu, L. (2010) *Testing the untestable*. In Edwards, V, *New perspectives on language and education Series*. Bristol: Multilingual Matters.

Tates, G. & Zoetelief, J. (2013). Chinees – meer dan taal alleen! Het onderdeel cultuur bij Chinese Taal en Cultuur. *Levende Talen Tijdschrift*, 14 (2), 20-30.

Zarate, G., Gohard-Radenkovic, A., Lussier, D., Penz, H. (2004). *Cultural mediation in language learning and teaching*. Straatsburg: ECML.

Bijlage 3: 'Can do'-descriptoren Europees Referentiekader

Leesvaardigheid

	Correspondentie lezen
A1	Kan korte, eenvoudige mededelingen begrijpen, bijvoorbeeld via sociale media of op brief- of ansichtkaarten. Kan voorgedrukte kaarten begrijpen met standaard boodschappen.
A2	Kan een korte, eenvoudige (standaard)brief of e-mail begrijpen. Kan elementaire soorten standaardbrieven, faxen (inlichtingen, bestellingen, bevestigingsbrieven, enzovoort) of een algemene kennisgeving over vertrouwde onderwerpen begrijpen (A2+).
B1	Kan persoonlijke brieven, e-mails en vormen van sociale media voldoende begrijpen om met iemand te kunnen corresponderen. Kan een eenvoudige formele brief of e-mail voldoende begrijpen om adequaat te kunnen reageren.
	Oriënterend lezen
A1	Kan een korte standaard mededeling lezen. Kan dingen opzoeken in of kiezen uit een lijst. Kan eenvoudige informatie op een poster, mededelingenbord of in een brochure lezen.
A2	Kan specifieke informatie vinden en begrijpen in eenvoudig, alledaags materiaal. Kan eenvoudige advertenties met weinig afkortingen begrijpen. Kan in lijsten, overzichten en formulieren specifieke informatie vinden en begrijpen. Kan veelvoorkomende borden en mededelingen begrijpen.
B1	Kan relevante informatie vinden en begrijpen in brochures en korte officiële documenten op internet of in andere media. Kan in langere teksten op internet of in andere media informatie zoeken over thema's binnen het eigen interessegebied (B1+).
	Lezen om informatie op te doen
A1	Kan zich een idee vormen van de inhoud van een korte tekst die waar mogelijk visueel ondersteund wordt. Kan in korte informatieve teksten informatie over personen en plaatsen begrijpen.
A2	Kan specifieke informatie begrijpen in eenvoudige teksten. Kan de hoofdlijn begrijpen van eenvoudige teksten in een tijdschrift, krant of op een website. Kan korte, beschrijvende teksten over vertrouwde onderwerpen begrijpen. Kan door meelesen eenvoudig audiovisueel materiaal begrijpen.
B1	Kan belangrijke feitelijke informatie begrijpen in korte verslagen en artikelen. Kan eenvoudige jeugdliteratuur lezen. Kan door meelesen alledaags audiovisueel materiaal begrijpen. Kan hoofdthema en belangrijkste argumenten begrijpen in eenvoudige teksten in tijdschriften, kranten of op internet (B1+).

	Instructies lezen
A1	Kan zeer eenvoudige, korte en goed gestructureerde instructies begrijpen.
A2	Kan eenvoudige, korte en goed gestructureerde instructies begrijpen. Kan regels en bepalingen begrijpen, wanneer deze in eenvoudige taal zijn gesteld (A2+).
B1	Kan helder geschreven, ondubbelzinnige instructies begrijpen.

Luistervaardigheid

	Een moedertaalspreker als gesprekspartner begrijpen
A1	Kan alledaagse uitdrukkingen begrijpen, gericht op de vervulling van eenvoudige behoeften van concrete aard, die rechtstreeks tot hem of haar worden gezegd in heldere, langzame en herhaalde bewoordingen door een sympathieke spreker.
A2	Kan begrijpen wat rechtstreeks tot hem of haar wordt gezegd in eenvoudige alledaagse conversatie. Kan genoeg begrijpen om eenvoudige routinegesprekken te voeren zonder bovenmatige inspanning (A2+). Kan over het algemeen heldere, tot hem of haar gerichte gesproken standaardtaal begrijpen over vertrouwde zaken, mits hij of zij af en toe om herhaling of herformulering kan vragen (A2+).
B1	Kan helder uitgesproken spraak volgen die in alledaagse conversatie tot hem of haar gericht wordt, maar zal soms moeten vragen om herhaling van bepaalde woorden en zinnen.
	Gesprekken tussen moedertaalsprekers begrijpen
A1	Kan begrijpen wanneer anderen zich voorstellen aan elkaar.
A2	Kan over het algemeen het onderwerp herkennen van de discussie rondom hem of haar. Kan over het algemeen veranderingen van onderwerp volgen in formele discussies die betrekking hebben op zijn of haar vakgebied (A2+).
B1	Kan over het algemeen de hoofdpunten volgen van een uitgebreide, informele discussie die rondom hem of haar wordt gevoerd. Kan veel volgen van wat rondom hem of haar wordt gezegd over algemene onderwerpen (B1+).
	Luisteren als lid van het aanwezige publiek
B1	Kan een voordracht of toespraak volgen binnen het eigen vakgebied (B1+).
	Luisteren naar mededelingen en instructies
A1	Kan tot hem of haar gerichte vragen en opdrachten verstaan en korte, eenvoudige aanwijzingen volgen. Kan in korte, duidelijk gesproken teksten, getallen en bekende woorden verstaan die gericht zijn aan de luisteraar. Kan korte, eenvoudige waarschuwingen begrijpen die gericht zijn aan de luisteraar.
A2	Kan in vertrouwde situaties eenvoudige feitelijke informatie begrijpen. Kan een korte uitleg begrijpen. Kan aanwijzingen begrijpen over de werking van vertrouwde apparaten, mits het apparaat voorhanden is.
B1	Kan eenvoudige technische informatie begrijpen. Kan gedetailleerde aanwijzingen volgen.

	Kijken en luisteren naar audiovisuele media
A1	Kan het onderwerp bepalen van korte kijk-/luisterteksten.
A2	Kan de wezenlijke informatie verstaan en onderscheiden in korte opgenomen passages over voorspelbare alledaagse zaken. Kan zich een indruk vormen van de belangrijkste inhoud in een feitelijk nieuwsbericht op televisie.
	Kan het belangrijkste punt herkennen van nieuwsberichten op televisie waarin verslag wordt gedaan van gebeurtenissen, ongelukken en dergelijke en waarin het beeld het commentaar ondersteunt (A2+).
B1	Kan de hoofdpunten verstaan van nieuwsberichten op de radio en van eenvoudiger opgenomen materiaal over vertrouwde onderwerpen. Kan veel films volgen waarin een groot deel van de verhaallijn wordt gedragen door visuele effecten en actiescènes, en die helder worden gepresenteerd in directe taal. Kan de hoofdpunten vatten van televisieprogramma's over vertrouwde onderwerpen wanneer deze betrekkelijk langzaam en helder worden gepresenteerd.
	Kan de inhoudelijke informatie van het meeste opgenomen of uitgezonden geluidsmateriaal over onderwerpen van persoonlijk belang verstaan (B1+). Kan een groot deel begrijpen van veel televisieprogramma's over onderwerpen van persoonlijk belang, zoals vraaggesprekken, korte voordrachten en nieuwsverslagen, wanneer deze betrekkelijk langzaam en helder worden gepresenteerd (B1+).

Gesproken interactie (Gesprekken voeren)

	Informele gesprekken
A1	Kan zichzelf en anderen voorstellen en reageren als iemand voorgesteld wordt. Kan op een eenvoudige manier groeten en afscheid nemen. Kan vragen hoe het met mensen gaat en reageren op nieuws.
A2	Kan eenvoudige alledaagse beleefdheidsvormen gebruiken om anderen te begroeten en aan te spreken. Kan in beperkte mate meedoen aan eenvoudige gesprekken over alledaagse, bekende onderwerpen. Kan verontschuldigen aanbieden, en daarop reageren. Kan uitnodigingen doen, op uitnodigingen ingaan of deze afslaan, suggesties opperen. Kan vragen wat anderen wel en niet leuk vinden. Kan iemand correct ontvangen en op zijn/haar gemak stellen. Kan in een vertrouwde situatie eenvoudige voorstellen doen en op voorstellen reageren. Kan op eenvoudige wijze voorkeur en mening uitdrukken over vertrouwde alledaagse onderwerpen.
	Kan te kennen geven het (on)eens te zijn met anderen (A2+). Kan deelnemen aan korte gesprekken over belangwekkende onderwerpen in een alledaagse context (A2+).
	Formele discussies en bijeenkomsten
A2	Kan zeggen wat hij of zij van zaken vindt wanneer hij of zij rechtstreeks wordt aangesproken op een formele bijeenkomst, mits hij of zij indien nodig om herhaling van belangrijke punten kan vragen.
	Kan relevante informatie uitwisselen en zijn of haar mening geven over praktische problemen wanneer dat rechtstreeks gevraagd wordt, mits hij of zij enige hulp krijgt

	bij het formuleren en indien nodig om herhaling van belangrijke punten kan vragen (A2+).
	Doelgerichte samenwerking
A2	Kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken in eenvoudige bewoordingen om dingen te vragen en te verschaffen, eenvoudige informatie te verkrijgen en te bespreken wat er vervolgens moet gebeuren.
	Kan bespreken wat er vervolgens moet gebeuren, daarbij suggesties doen en beantwoorden, en aanwijzingen vragen en geven (A2+).
	Zaken regelen
A1	Kan mensen om dingen vragen, begrijpen wanneer om iets gevraagd wordt, dingen aan mensen geven, voor iets bedanken. Kan overweg met aantallen, hoeveelheden, kosten en tijden.
A2	Kan afspraken maken. Kan alledaagse goederen en diensten aanvragen en verschaffen. Kan eenvoudige informatie vragen en begrijpen met betrekking tot reizen en gebruik maken van het openbaar vervoer. Kan dingen vragen en eenvoudige transacties doen in openbare gelegenheden. Kan inlichtingen geven en ontvangen over hoeveelheden, aantallen, enzovoort. Kan eenvoudige aankopen doen door te zeggen wat hij of zij wil en de prijs te vragen. Kan een maaltijd bestellen. Kan een eenvoudig gesprek aan een balie voeren.
	Informatie uitwisselen
A1	Kan eenvoudige vragen stellen en beantwoorden, en eenvoudige uitspraken doen en beantwoorden op het gebied van primaire behoeften of over zeer vertrouwde, concrete onderwerpen. Kan vragen beantwoorden en stellen over zichzelf en over anderen, waar zij wonen, wie zij kennen, wat zij bezitten. Kan de tijd aangeven. Kan zeggen wat hij of zij leuk of lekker vindt en wat niet. Kan om verduidelijking vragen, eventueel met hulp van gebaren.
A2	Kan beperkte informatie uitwisselen over vertrouwde en alledaagse zaken van praktische aard. Kan vragen stellen en beantwoorden over wat men op het werk en in de vrije tijd doet. Kan informatie van persoonlijke aard vragen en geven. Kan richtingaanwijzingen vragen en geven onder verwijzing naar een kaart of plattegrond. Kan een eenvoudig telefoongesprek voeren.
	Kan directe feitelijke informatie achterhalen en doorgeven (A2+). Kan vragen stellen en beantwoorden over gewoonten en routines (A2+). Kan vragen stellen en beantwoorden over tijdverdrijf en vroegere of toekomstige activiteiten (A2+). Kan korte, eenvoudige opdrachten en aanwijzingen geven en opvolgen (A2+).

Gesproken productie (Spreken)

	Monoloog
A1	Kan eenvoudige informatie geven over zichzelf. Kan in losse woorden en simpele, korte zinnen iets of iemand beschrijven.
A2	Kan in een serie korte zinnen informatie geven over zichzelf en anderen. Kan in eenvoudige bewoordingen mensen, plaatsen en bezittingen beschrijven. Kan uitleggen wat hij of zij leuk of niet leuk vindt aan iets. (A2+) Kan in eenvoudige beschrijvende taal vergelijkingen maken tussen en korte uitspraken doen over dingen en bezittingen. (A2+) Kan korte, eenvoudige beschrijvingen geven van gebeurtenissen en activiteiten. (A2+) Kan plannen en afspraken, gewoonten en routinehandelingen, activiteiten uit het verleden en persoonlijke ervaringen beschrijven. (A2+) Kan een verhaal vertellen of iets beschrijven. (A2+) Kan alledaagse aspecten beschrijven van zijn of haar omgeving. (A2+)
	Openbare mededelingen
A2	Kan zeer korte ingestudeerde mededelingen doen met een voorspelbare, uit het hoofd geleerde inhoud, die verstaanbaar zijn voor aandachtige luisteraars.
	Een publiek toespreken
A1	Kan een zeer korte ingestudeerde mededeling voorlezen aan een groep.
A2	Kan een korte, ingestudeerde, eenvoudige presentatie geven over een vertrouwd onderwerp en kan duidelijke vragen naar aanleiding van de presentatie beantwoorden als hij of zij om herhaling kan vragen en als enige hulp bij het formuleren van het antwoord mogelijk is. Kan een korte, ingestudeerde presentatie geven over een onderwerp dat betrekking heeft op zijn of haar dagelijks leven, kan daarbij kort redenen en verklaringen geven voor meningen, plannen en handelingen en kan een beperkt aantal duidelijke vragen naar aanleiding van de presentatie beantwoorden. (A2+)

Schrijfvaardigheid

	Correspondentie
A1	Kan een korte, eenvoudige (digitale) kaart met een wens of groet schrijven. Kan een kort, eenvoudig berichtje schrijven om een afspraak te bevestigen of af te zeggen via sms, e-mail of via andere sociale media.
A2	Kan een eenvoudig persoonlijk briefje schrijven via de post, e-mail of via andere sociale media. Kan aan een eenvoudige chatsessie deelnemen.
	Notities, berichten, formulieren
A1	Kan een eenvoudig formulier invullen. Kan zeer korte en eenvoudige notities maken. Kan een eenvoudige lijst met vragen over zichzelf invullen.
A2	Kan standaardformulieren invullen. Kan eenvoudige en korte notities maken voor zichzelf. Kan eenvoudige en korte notities maken voor anderen. Kan korte, eenvoudige berichten schrijven over zaken van direct belang.

	Creatief schrijven
A1	Kan een paar eenvoudige zinnen opschrijven over zichzelf of over andere mensen.
A2	Kan in korte, eenvoudige zinnen vertrouwde zaken beschrijven. Kan in korte, eenvoudige zinnen een persoon beschrijven. Kan schrijven over alledaagse aspecten van zijn of haar omgeving in zinnen die met elkaar verbonden zijn (A2+). Kan zeer kort en elementair gebeurtenissen, activiteiten in het verleden en persoonlijke ervaringen beschrijven (A2+).

SLO heeft als nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling een publieke taakstelling in de driehoek beleid, praktijk en wetenschap. SLO heeft een onafhankelijke, niet-commerciële positie als landelijke kennisinstelling en is dienstbaar aan vele partijen in beleid en praktijk.

Het werk van SLO kenmerkt zich door een wisselwerking tussen diverse niveaus van leerplanontwikkeling (stelsel, school, klas, leerling). SLO streeft naar (zowel longitudinale als horizontale) inhoudelijke samenhang in het onderwijs en richt zich daarbij op de sectoren primair onderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. De activiteiten van SLO bestrijken in principe alle vakgebieden.

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl
www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)

 [@slocommunicatie](https://twitter.com/slocommunicatie)

slo